

MOUSSEM JOURNA(A)L

MOUSSEM
NOMADISCH
KUNSTENCENTRUM

#2 - februari 2014

INHOUD

EXPO

4–6 Een toekomst bouwen door te leren van de geschiedenis

MUZIEK

7 Jukebox
30 Omar Bashir, een eerbetoon op snaren
30 Anouar Brahem Quartet

LITERATUUR

8 Felix Poetry Festival
9 Literair Salon / Salon Littéraire
10-11 De Marokkaanse Literatuur: een stamboom met vele vertakkingen

THEATER

12 De handen van Fatma
13 Bite the hand that feeds you
14 UMM gaat internationaal

OPINIE & DEBAT

19-21 De uitdaging is er voor ons allemaal

URBAN

22-23 R.I.P. Boom Boom Pow
24-25 Antwerps DNA

DANS

26-27 Dansdubbel

RESIDENTIES

28 Voorjaarsresidenties
29 Jong danstalent: Radouan Mriziga

MOUSSEM.EU

31 e-publicatie L'Arabe de Service / Do Your Arab Thing

16–17 Agenda

COLOFON

MOUSSEM NOMADISCH KUNSTENCENTRUM

Directeur Mohamed Ikoubaân

Productie en programma Cees Vossen

Coördinator internationale projecten Pascal Nicolas

Communicatie Kathleen Weyts

Publieksmedewerker Femke Hintjens

Office manager Julie Verlinden

MOUSSEM JOURNA(A)L

Verantwoordelijke uitgever

Mohamed Ikoubaân

Driekoningenstraat 126, 2600 Berchem

Hoofdredactie en interviews Kathleen Weyts (Panache)

Teksten Taha Adnan, Femke Hintjens, Mohamed Ikoubaân, Cees Vossen, Pascal Nicolas, Saïd Ounouss, Kathleen Weyts

Vormgeving Philip Marnef (Panache Studio)

Druk Sint-Joris Gent-Oostakker

INTRO

Beste lezer,

Voor u ligt het tweede nummer van het Moussem Journa(a)l waar u informatie vindt over onze projecten tot aan de zomer.

We kijken terug op een zeer vruchtbaar 2013 en ook in dit nieuwe jaar gaan we met veel enthousiasme verder op hetzelfde elan. Meer dan ooit zullen we ons concentreren op onze kerntaak als vernieuwd kunstcentrum voor actuele kunsten. Met veel engagement tonen we het boeiende geluid en de straffe verhalen van artiesten van hier en van ginder.

We sloten net ons tweede Europees project moussem.eu af en kijken met dat brede internationale netwerk alweer naar de toekomst. Ook nationaal en lokaal verleggen we komend jaar opnieuw de grenzen.

De enige spelbreker is de stad Antwerpen. Het stopzetten van de stedelijke subsidies dwingt ons om afscheid te nemen van onze gedreven publieks- en jongerenmedewerkster Femke Hintjens. Zij was de drijvende kracht achter de succesvolle projecten **Boom Boom Pow**, **Street Art Expo** en onze **Familiedagen**. Hiermee bereikten we een publiek dat zelden aan bod komt in onze cultuurhuizen. Noodgedwongen zetten we deze activiteiten stop. We houden er aan afscheid te nemen in schoonheid, met een kleine getuigenis van onze vrijwilligers en een allerlaatste Boom Boom Pow.

In februari wordt de aftrap gegeven van de herdenking van 50 jaar Marokkaanse en Turkse migratie. Een gebeurtenis die ook in ons voorjaarsprogramma ruim aan bod komt: van de nieuwe theatervoorstelling **De Handen van Fatma** in coproductie met t,Arsenaal en SIN Collectief, tot een **Literair Salon** waarin de Marokkaanse diasporaliteratuur centraal staat en het **Felix Poetry Festival** dat aandacht schenkt aan Marokkaanse dichters uit Europa. Muziek mag bij dergelijke herdenking niet ontbreken. Bij de opening van de expo **Dakira** geven we de aftrap van ons **Jukebox** project waarin we je op sleeptouw nemen langsheen 50 onvergetelijke liedjes die gekoesterd worden door jong en oud. Voor de allerkleinsten brengen we samen met De Kolonie MT de schitterende muziektheatervoorstelling **UMM** over het leven van de beroemde zangeres Umm Kulthum. In maart verwelkomen we twee muzikale grootmeesters **Omar Bashir** en **Anouar Brahem**. Verder is het uitkijken naar de nieuwe voorstelling van **Kloppend Hert** en de tweede **Dansdubbel** van het seizoen, ditmaal met **Charlotte Vanden Eynde & Dolores Bouckaert** en **Meryem Jazouli**. Onze voorjaarsresidenties resulteren in spannende toonmomenten van drie jonge choreografen: **Radouan Mriziga**, **Nacera Belaza** en **Lotus Eddé Khouri**. In goed gezelschap – en hopelijk ook het uwe – reflecteren we verder over de **Deugdzame Stad** in februari, april en mei.

Tenslotte geven we u graag een klein overzicht van Moussem 2013 in cijfers:

Moussem organiseerde...

80 producties in **39** steden in **12** landen
(waarvan **12** nieuw en **2** hernemingen)

21 gastvoorstellingen, waarvan
11 specifiek voor jongeren

2 internationale tentoonstellingen en
2 street art expo's

5 residenties

4 debatten & colloquia

... en we mochten rekenen op

26.958 toeschouwers die naar onze
voorstellingen kwamen kijken

16.462 bezoekers die onze tentoonstel-
lingen bezochten

28 partners, waarvan **17** in Vlaanderen
en Brussel en **11** internationaal

28 vrijwilligers om ons te helpen

50 jaar Marokkaanse migratie: een interview met Youssra El Morabiti

EEN TOEKOMST BOUWEN DOOR

Op 17 februari 1964 werd er een bilateraal akkoord ondertekend die de emigratie van Marokkaanse arbeiders naar België regelde. Een gebeurtenis waar destijds weinig tot geen ruchtbaarheid aan gegeven werd, zo blijkt bij nazicht van de media uit die dagen. De instroom van enkele duizenden Marokkaanse werknemers was in de jaren '60 niet meer dan een fait-divers, maar wordt nu, vijftig jaar later, uitgebreid herdacht. Met diverse initiatieven uit de eigen gemeenschap, maar net zozeer uit de Turkse (die enkele maanden na Marokko een gelijkaardig akkoord afsloot met België). Eén van de blikvangers wordt ongetwijfeld de dubbeltentoonstelling Dakira '50 jaar Marokkaanse migratie' / Miras '50 jaar Turkse Migratie' die op 15 februari 2014 opent in het Antwerpse Felix Pakhuis. Moussem sprak over het project met Youssra El Morabiti, projectmedewerkster erfgoedzorg bij de Federatie van Marokkaanse Verenigingen.

Youssra El Morabiti is sociologe van opleiding en koestert een grote liefde voor geschiedenis. 'Ik behoor zelf tot de derde generatie. Mijn eigen geschiedenis is eigenlijk heel klassiek. Mijn grootvader kwam naar Hoboken om er te werken in de metallurgie en mijn vader is in zijn voetsporen getreden. Wij zijn altijd in Hoboken blijven wonen. Ik heb echter vastgesteld dat heel wat jongeren bitter weinig weten over de geschiedenis van hun ouders of grootouders. Ze beseffen niet echt dat die in 1964 of iets later naar hier gekomen zijn in de hoop een betere toekomst op te bouwen voor hun kinderen. Het is belangrijk dat we met dit project een eerste stap zetten om de historiek van die eerste generatie te archiveren en te bewaren, zodat we daar verder op kunnen bouwen en in staat zijn een balans op te maken. Dan kunnen we nagaan wat er veranderd is in al die jaren en beseffen wat we goed gedaan hebben en kijken naar wat er nog moet veranderen.'

Hoe zijn jullie tewerk gegaan bij het reconstrueren van die geschiedenis?

'Wij hebben heel veel te danken aan onze leden. Via hen zijn wij in contact gekomen met verschillende personen die hun verhaal wilden vertellen. Dat was niet zo makkelijk. De meesten hebben echt een moeilijk parcours afgelegd. Zo'n verhaal vertellen maakt veel emoties los. Het is ook al 50 jaar geleden, dus ze moeten toch eventjes terug graven in hun geheugen, stil staan bij wat er eigenlijk gebeurd is in die periode. Toen we hen interviewden bleek dat de meesten nooit echt nagedacht hadden over hun verleden. Tegelijkertijd bleek die behoefte om hun verhaal te vertellen toch te bestaan. Zonder het engagement van onze lidverenigingen was dat niet mogelijk geweest. Zij hebben ons ook heel wat objecten geschonken voor de tentoonstelling. We hebben ook hulp gekregen van de erfgoedinstellingen, ik ben verschillende organisaties afgegaan om het archief te bezichtigen en te doorzoeken.'

Is er veel materiaal voorhanden?

'Eigenlijk bitter weinig. Het was een heel moeilijke opdracht. Ik ben bijna alle steden afgereisd op zoek naar materiaal, maar er is ontzettend weinig gearcheeerd in de erfgoedinstellingen. Als je niet vraagt naar wat de mensen in hun kasten hebben liggen ga je heel weinig vinden. Mensen moeten leren wat erfgoed is, niet alleen het immateriële maar ook het materiële erfgoed. We hebben vastgesteld dat mensen ontzettend veel weggooien. Vaak waardevolle spullen, maar ik denk ook aan documenten, de eerste arbeidscontracten, foto's, objecten, hun oude feestkleding die ze meebrachten uit Marokko,... Jammer is dat.

TE LEREN VAN DE GESCHIEDENIS

Komt dat ook niet omdat er niet echt een goede bestemming is voor dat materiaal, de Marokkaanse gemeenschap heeft geen Kadoc of Amsab?

'We hopen daar met dit project verandering in te brengen. Dit is een stap voorwaarts. Het is niet de bedoeling om na dit herdenkingsjaar het project gewoon af te sluiten. We willen juist een aanzet geven en aantonen dat het belangrijk is dat we onze geschiedenis vastleggen. In de geschiedenisboeken die leerlingen vandaag op school krijgen staat heel weinig over de migratie die hier in hun eigen regio, in hun eigen land heeft plaats gevonden. Maar als je naar het Red Star Line museum kijkt, zie je dat er over dat onderwerp heel veel te vertellen valt. Het is een stuk geschiedenis in Antwerpen dat kinderen en jongeren moeten leren kennen. Migratie is van alle tijden. Mensen die

hier zijn toegekomen in Antwerpen maken vandaag misschien wel de helft of meer van de Antwerpse bevolking uit. Ik hoop dat we met dit project een verschil kunnen maken voor de toekomst.'

Het is het verhaal van de Marokkaanse gemeenschap, maar ook van de Turkse gemeenschap. In welke mate hebben jullie samengewerkt?

'We zijn een partnerschap aangegaan met de UVT, de Unie van Turkse Verenigingen, die ook 50 jaar Turkse migratie viert. In het Antwerpse Felixarchief brengen we samen de tentoonstelling Dakira / Miras. Dakira betekent herinnering in het Arabisch en Miras betekent erfgoed in het Turks. We vonden het belangrijk dat we beide gemeenschappen een mooie omkadering konden geven op een goeie locatie en het Felixarchief leende zich daar perfect toe. Met de tentoonstelling proberen we de hele geschiedenis van het migratietraject te brengen, gaande van de ondertekening van het akkoord, het vertrek tot nu. We brengen een gedeelde geschiedenis. Heel veel data en gebeurtenissen van de afgelopen 50 jaar delen we immers met de Antwerpse en Belgische gemeenschap. We beëindigen de tentoonstelling ook met een positieve kijk naar een gedeelde toekomst. We zijn hier nu derde, vierde generatie en wij hebben plannen net zoals de 'Vlaamse' jongeren. Die plannen willen we graag samen vorm geven. Dat is de boodschap die we willen uitdragen.'

Moet je naar het verleden kijken om de toekomst tegemoet te kunnen gaan?

'Als sociologe vond ik het altijd al belangrijk te weten wie je bent. Als je richting wil geven aan je toekomst, moet je je geschiedenis kennen. Je identiteit neem je immers altijd mee, maar als je niet weet waar je 'roots' liggen, waarom je hier eigenlijk bent en wat je ouders of grootouders hebben meegemaakt, dan ga je het moeilijk hebben om zelf verandering te brengen in je situatie. Je moet je geschiedenis kennen om iemand te kunnen worden.'

Wat kan je als jongere doen om in contact te komen met je verleden als er zo weinig aanknopingspunten zijn: geen archieven geen onderricht, ...?

'Vragen stellen, interesse tonen. Ik verwijs graag naar het mooie project dat Freehands heeft opgezet naar aanleiding van de herdenking. Zij hebben jongeren in contact gebracht met senioren. Dat is heel belangrijk. De jongeren van tegenwoordig zijn zo druk bezig, alles moet snel gaan in onze samenleving, alles is digitaal, ze zitten voortdurend op internet, hebben gsm's. Maar zo vergeten ze de waarde van de verhalen van de oudere generaties. Als het bovendien niet onderwezen wordt op de schoolbanken moeten ze er zelf achter aan gaan. Enkel op die manier zullen ze beseffen dat hun ouders en grootouders het ook niet makkelijk gehad hebben. Zij moesten migreren om hun economische situatie te verbeteren en ze werden in Marokko actief gerekruteerd. In vergelijking met hen leven wij in grote luxe. We mogen onze beide handen kussen dat zij daar voor gevochten en gewerkt hebben. Die eerste generatie kwam hier in een vreemde omgeving, ze beheersten de taal niet, ze kenden het systeem niet, ze kenden de manier van werken niet, ze

wisten niet hoe ze moesten omgaan met mensen van hier. Maar toch hebben ze een enorme bijdrage geleverd aan de opbouw van dit land. Ook vanuit de ontvangende samenleving was dat niet evident. De taalbarrière vormde toen één van de grootste problemen om te overbruggen. Maar de jongeren nu, die beheersen de taal, die kennen het systeem. Ze zijn hier geboren en opgegroeid en toch blijft er een barrière. De ouderen die ik heb geïnterviewd die spraken vol lof over de ontvangende samenleving, over hoe gastvrij ze was, hoe sterk ze in contact zijn gekomen met de burens. Zij hebben moeite gedaan om zelfs in moeilijke omstandigheden contacten te leggen. Tegenwoordig zie je dat niet meer. Ik persoonlijk ken mijn burens niet. Vroeger was dat toch anders. En het moet van beide kanten komen. We moeten minder afstandelijk zijn en minder hard bezig zijn met ons eigen kleine wereldje. Wij moeten het contact niet schuwen en ons verhaal durven vertellen, dat gaat veel veranderen aan de huidige situatie.'

Wat was er voor jou verrassend aan dit traject?

'Ik heb zelf veel geleerd. Over de omstandigheden waarin die eerste generatie terecht kwam, bijvoorbeeld, maar ook over hoe actief de mensen waren om verandering te brengen in hun situatie. Ik heb gesprekken gevoerd met professoren, maar ook met heel wat arbeiders. Wat ik echt zeer verrassend vind is hoe positief die mensen blijven, ondanks hun zeer zwaar traject, ondanks de omstandigheden waarin ze hebben geleefd. Ze woonden in barakken of studio's vaak met vier à vijf personen, zonder centrale verwarming, putje winter, terwijl ze uit een mediterraan land kwamen. Het is straf hoe ze dat hebben volgehouden, gewoon om hun kinderen een betere toekomst te bieden. Voor die verhalen moet je echt naar de expo komen. Want er bestaat niet één migratieverhaal, er bestaan er duizenden. Elk individu heeft zijn eigen verhaal. Dat heeft me emotioneel geraakt, want je kan onmogelijk die verhalen aanhoren en dan klagen over je eigen situatie. Het was één van de mooiste zaken die ik heb mogen meemaken, het registreren van al die verhalen. Het is iets wat ik zal meedragen voor de rest van mijn leven.'

Wat zijn jullie plannen met al dat verzamelde materiaal na de tentoonstelling?

'Alles wat we hebben verzameld zullen we aan onze partner KADOC in bewaring geven. Zij zullen alles archiveren, bijhouden, documenteren en die geschiedenis verder aanvullen. Dit moet de aanzet zijn voor verder onderzoek en het verder zetten van de zoektocht naar een geschiedenis die nu nog in lades, kasten, kelders en op zolders ligt. We hopen mensen ook aan te zetten om zelf op zoek te gaan naar hun eigen geschiedenis in de stille hoop dat ze dat materiaal zelf ook in bewaring willen geven. In 2015 start ook ons koffertraject waarbij we met een deel van de tentoonstelling op bezoek willen gaan bij

verschillende organisaties en instellingen die iets willen doen rond migratie. We bieden dan onze tentoonstelling aan in een koffer, zodat zij zelf hun eigen netwerken kunnen sensibiliseren rond het thema.'

Aan de migratiegeschiedenis hangt ook een taalgeschiedenis vast: van gastarbeider tot allochtoon, een term die stilaan ook aan afschaffing toe is.

'Gelukkig, want ik heb zelf een hekel aan het woord allochtoon. Ik was onmiddellijk fervente voorstander van de afschaffing. Dat woord stelt een grens op tussen allochtonen en autochtonen, dat is een wij-zij situatie. Het woord heeft ontegensprekelijk een negatieve connotatie. Als sociologe ligt dat bij mij zeer gevoelig, dat stigmatiseren van mensen. Ik ben hier geboren en getogen, ik heb mijn opleiding hier gehad, ik werk hier. Ik maak hier volwaardig deel uit van de samenleving. Het woord migrant daarentegen is veel minder beladen. Het duidt op een werkelijke situatie, op mensen die uit een ander land zijn gemigreerd. En het grote verschil is dat wij niet de enige migranten zijn, er zijn heel veel migranten, wereldwijd. Iedereen verhuist al eens, ook in eigen land. Migrant is daarom een veel fijner woord. Ik ben een Belgische met een migratiegeschiedenis, dat klopt. Daar ben ik trots op.'

Wat zijn de lessen voor de toekomst?

'Veel jongeren kampen vandaag met faalangst. Ze krijgen mee dat ze het niet kunnen, dat het te zwaar is voor hen. Het is inderdaad een lang traject dat je moet afleggen en het is moeilijk. Ik schrik vaak van de houding van heel wat jongeren. Zo'n 17-jarige die zegt: 'ik keer terug naar Marokko om daar te gaan werken'. Ik hoor het meer en meer en ik vind dat zeer choquerend. Iedereen moet bepaalde drempels overwinnen, of je nu Marokkaans, Turks of Vlaams bent. Wij als individuen mogen het niet opgeven maar ook de samenleving moet deze jongeren niet afstoten. Het zijn de kinderen van de toenmalige gastarbeiders die naar hier werden gehaald om te werken. Dus ook zij verdienen gelijke kansen want zij bepalen mee de toekomst van het land. Ik hoop dat ons project voor een deel kan bijdragen aan die bewustwording. Die boodschap wil ik zelf meegeven, die heb ik gekregen van alle mensen die ik heb geïnterviewd. De ouderen zeggen aan de jongeren: 'wij hebben een basis gelegd voor jullie met onze handen, nu is het aan jullie om hier op verder te bouwen met jullie hersenen. Het maakt niet uit in wat voor situatie je zit, of hoe de samenleving zich ontwikkelt. Jullie hebben hersenen gekregen om daar verandering in te brengen, om de problemen tegemoet te gaan en ze op te lossen.'

De expo DAKIRA is te bezichtigen:

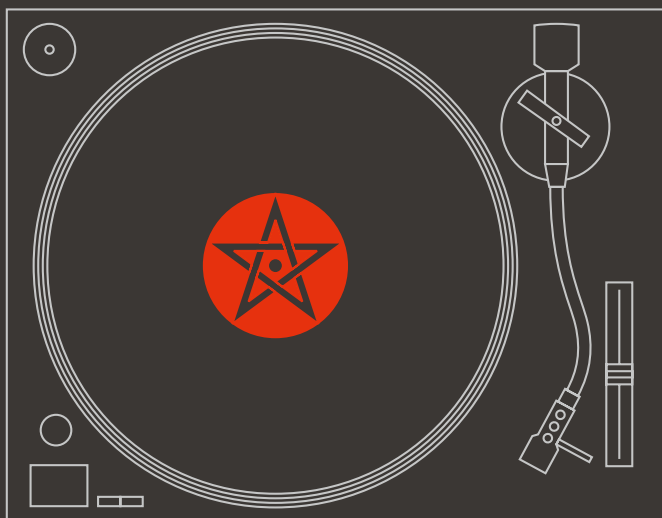
15 februari – 18 april – Felixarchief, Antwerpen

2 september – 2 november – MIAT, Gent

8 november – 21 december – C-Mine, Genk

Meer info over de tentoonstelling en het volledige overzicht van de activiteiten die georganiseerd worden door de Federatie van Marokkaanse Verenigingen en haar leden vind je terug op www.dakira.be

JUKEBOX

Moussem Nomadisch Kunstencentrum stelde naar aanleiding van 50 jaar migratie een top 50 samen met de favoriete muziek van de Marokkaanse migrantengemeenschap. Om deze 'jukebox' te vullen lanceerde Moussem een oproep: ouders, grootouders, kinderen en kleinkinderen zonden hun favoriete liedjes in. Dit resulteerde in een prachtige mix van Marokkaanse klassiekers uit de jaren '60, traditionele amazigh liederen en hedendaagse pop en hip hop.

Vanaf februari zal de Moussem Jukebox-band de podia in Vlaanderen en Brussel aandoen om deze muziek live te brengen. Het publiek mag grasduinen in deze top 50 en kiezen welke nummers ze willen horen.

De Moussem Jukebox-band is een voor de gelegenheid samengesteld gezelschap dat de jonge Antwerpse zanger **Abder** en de getalenteerde Brusselse zangeres **Samia Sabri** live zal begeleiden in hun reis doorheen 50 jaar Marokkaanse muziektraditie.

Samia Sabri is al lang geen onbekende meer voor het Brusselse en internationale publiek. Ze specialiseerde zich in oriëntaalse zang en is geschoold in Marokkaanse en Arabische muziek. Ze volgde een opleiding aan het conservatorium van Meknès en staat regelmatig op de podia van Brussel, Parijs, Dubai en Bahrein. Ze beheerst een rijk repertoire van Egyptische, Tunesische en Marokkaanse liederen. Vorig jaar nog stond ze op het podium van Bozar met het ensemble Al Boughaz voor een eerbetoon aan 'de roos van Algerije' Warda El Djazaïria, die in 2012 overleed.

Singer-songwriter Abder is geboren en getogen in Tanger. Sinds 2002 woont hij in Antwerpen, waar hij afstudeerde aan de Hogere Zeevaartschool als marinier en momenteel zijn studie industriële ingenieur afrondt aan de Antwerpse Universiteit. Naast zijn studies verdiept hij zich in muziek. Hij is gespecialiseerd in Rai en pop, maar creëerde ondertussen ook zijn eigen innovatieve stijl in de Arabische pop. Abder zingt zowel in het klassiek Arabisch als in verschillende dialecten zoals Egyptisch en Libanees. Met zijn debuut single *Houbak Nar (Houb Nem)* scoorde hij meteen een n°1 hit in de FunX Radio Xchart Holland en hield

daar drie maanden lang stand. Sindsdien bouwt hij gestaag aan een eigen repertoire met singles als *Mwima (Mother)*, *2 Kelmat*, *Daha We Daha* en *Enti hia*.

Jukebox is te zien in diverse Belgische steden. De première gaat door op **15 februari** tijdens de opening van de expo *Dakira* van de Federatie van Marokkaanse Verenigingen in het Antwerpse **Felixpakhuis**.

Op **23 mei** strijkt de Jukebox-band neer in **Bozar**, Brussel. Voor de volledige lijst van data en locaties check moussem.be.

Een productie van: Moussem Nomadisch Kunstencentrum in samenwerking met Espace Magh, Bozar en De Centrale, met steun van de Vlaamse overheid.

ABDER
SAMIA SABRI
(zang)

Ahmed Khaili: darbukka (en coördinatie)
Kamal Radi: keyboard
Mohamed Al Moukhlis: viool
Ahmed El Maai: quanun
Hossam Ben Elkadhi: ney
Nourddine Akerbal: basgitaar
Rachid Jazouli: bendir
Moustapha Raad: drum

JUKEBOX

zaterdag 15 februari – 21:00 – Felixpakhuis, Antwerpen

vrijdag 23 mei – 20:00 – BOZAR, Brussel

Said Ounouss

Er gebeurt niets

Daar, een vergissing verschuilt zich
 Achter de verschrikte waarheid
 Van het licht van zijn zekerheid
 Daar, een vraag heeft te midden van de grote zin
 van het universum zijn vraagteken verloren
 Daar, een vaag idee tracht de verbeelding
 Van een dichter te behagen
 Daar, aan de oever van een snelle tijdsrivier
 Tracht een zwaar verdriet te rusten
 Daar, verwarde ogen beramen
 De fouten van het dagelijks
 Daar, de oren die horen
 Zoals zij het nodig vinden
 Daar, een kadaver versnelt zijn snelle dood
 Daar, een uiteengevallen hart tweedelig
 De helft zijn polsslag
 De helft is twijfel
 Daar, een hand tot afscheid schudden
 Aan het oude raam van zijn kindertijd
 Daar, treinen rijden langs de oevers van herinneringen
 Die het begraven verleden herleven
 Daar, grove schandalen bekladden het hart
 Verdragen amper de moeite
 In de zak van de storm
 Snikt het hijgen
 De noodzaak van een som
 Onder een felle zon
 Daar, een banneling verbergt de stilte
 Van zijn belofte in het speeksel van de tijd
 Wrijft het voorhoofd van de nacht
 Met de duim van vernietiging (neerslachtigheid?)
 Ontsluiert het bed van zijn vermoeidheid
 En bewaart zijn afwezigheid
 Tegen de zorg van de dag
 Daar, een schaduw draagt zijn kans
 Naar een doolhof van wegen
 Waar zijn voeten bloeden
 Daar, wordt alles door de fictie in toom gehouden
 Trotseert de ziel door dorst zijn ervaring
 En in al het nutteloze
 Speelt de kern van de woorden
 Omdat het lemmet de moedeloosheid van zijn
 Liederen tegen de rots van het leven niet telt
 En er gebeurt niets
 Vloed..
 Eb..
 En iedereen schreeuwt in zijn taal.

FELIX POETRY FESTIVAL

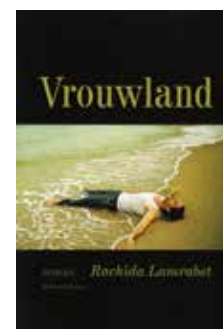
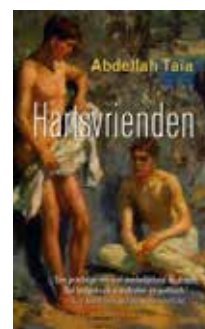
Het Antwerpse Felix Poetry Festival maakt elk jaar een kwalitatieve keuze uit de wereld van de poëzie, uit binnen- en buitenland. Zo divers het genre is, zo gevarieerd is het programma. Dichters en songsmeden, oude rotten en jong geweld, internationale gasten en woordkunstenaars van eigen bodem, het serieuze werk naast speelse performances, beeld en geluid. Dit jaar is Moussem Nomadisch Kunstencentrum te gast tijdens de internationale dag. We presenteren een selectie Marokkaanse dichters die leven in Europa en hun werk publiceren in verschillende talen zoals Mohamed Hmoudane (FR), Taha Adnan (BE) en Said Ounouss (BE). We kijken vooruit met een gedicht van deze laatste.

www.antwerpenboekenstad.be/felix

i.s.m. Antwerpen Boekenstad en Poetry International (Rotterdam)

FELIX POETRY FESTIVAL
11-14 JUNI 2014
Marokkaanse dichters in de schijnwerpers

donderdag 12 juni – 20:00
 Felixpakhuis, Antwerpen

LITERAIR SALON

EEN NIEUWE LITERATUUR VAN DE MAROKKAANSE MIGRATIE

De traditionele talen waarvan de Marokkaanse auteurs zich bedienen zijn Arabisch, Berbers, Frans en Spaans. Door de migratie is het literaire speelveld uitgebreid met talen als Nederlands, Engels, Duits, Italiaans en Catalaans. Dit grote aantal doet enkele vragen rijzen die te maken hebben met het herdefiniëren van een nationale literatuur. Het gaat om een literatuur die elders tot ontwikkeling is gekomen en verwijzingen bevat die behoren tot andere culturele werelden. Ze is verankerd in de westerse cultuur en doordrongen van de verbeelding van het land van oorsprong. Bij het lezen van deze nieuwe literatuur van de Marokkaanse migratie worden de verschillende visies zichtbaar die naast elkaar bestaan in het omgaan met de Marokkaanse ruimte en die van het gastland. De migranten die hun opwachting maken in de literatuur van vandaag vinden, anders dan de eerste immigranten, wel hun weg in de Europese ruimte.

Na vijftig jaar Marokkaanse aanwezigheid in België verdient deze literatuur stilaan een inventaris. België telt nogal wat Marokkaanse auteurs; ze schrijven zowel in het Arabisch als in het Frans en het Nederlands. De kwaliteit van het werk van de Marokkaanse schrijvers in de wereld is onbetwistbaar en een Literair Salon is dan ook een uitstekende plek om een podium te geven aan deze diasporaliteratuur. Het is een gelegenheid om de schijnwerpers te richten op auteurs in ontmoetingen, lezingen, voordrachten en debatten over hun leven tussen twee vaderlanden. Hun reële vaderland – en dat kan hun geboorteland, hun gastland of beide tegelijk zijn – en hun imaginaire vaderland – dat eigen is aan hun creativiteit en dat alleen tot stand kan komen via het uitgestrekte vaderland van het schrijven... Een vaderland zonder grenzen.

Moussem Nomadisch Kunstencentrum nodigt u uit voor haar tweede Literair Salon in het goede gezelschap van **Abdelkader Benali**, **Fouad Laroui**, **Mohammed Berrada**, **Abdellah Taïa** en **Rachida Lamrabet**. Voor de liefhebbers publiceren we alvast een mooie tekst van artistiek coördinator en auteur **Taha Adnan** over de bloeiende stamboom van de Marokkaanse literatuur.

SALON LITTÉRAIRE

UNE NOUVELLE LITTÉRATURE DE L'IMMIGRATION MAROCAINE

Traditionnellement, les écrivains marocains s'expriment en plusieurs langues: arabe, berbère, français et espagnol. L'immigration vient élargir le champ linguistique d'expression littéraire pour y ajouter le néerlandais, l'anglais, l'allemand, l'italien et le catalan. Cette multiplicité soulève plusieurs questions liées à la redéfinition d'une littérature nationale. C'est une littérature qui s'est développée ailleurs et avec des références qui appartiennent à d'autres univers culturels. Elle est ancrée dans la culture occidentale et imprégnée de l'imaginaire du pays d'origine. A travers la lecture de cette nouvelle littérature de l'immigration marocaine, se dégagent les perceptions qui coexistent dans le traitement de l'espace marocain et de celui des pays d'accueil. Les migrants tels qu'ils apparaissent dans la littérature d'aujourd'hui, contrairement aux premiers immigrés, savent naviguer dans l'espace européen.

Après 50 ans de présence marocaine en Belgique, cette littérature mérite bien un inventaire. La Belgique compte un bouquet d'auteurs marocains qui écrivent à la fois en arabe, en français et en néerlandais. Convaincu de la qualité des créations littéraires des écrivains marocains du monde, le salon littéraire est un excellent lieu de valorisation de cette littérature diasporique. C'est une occasion pour mettre des écrivains en valeur à travers des rencontres, lectures, ainsi que plusieurs conférences-débats autour de leurs vie entre deux patries. Patrie réelle (qui peut être le pays d'origine, ou le pays d'accueil, ou les deux à la fois) et patrie imaginaire qui est propre à leur créativité et qui ne peut se construire qu'à travers la très vaste patrie de l'écriture... Une patrie sans frontières aucunes.

Moussem Centre Nomadique des Arts vous invite à son deuxième Salon Littéraire dans la bonne compagnie de **Abdelkader Benali**, **Fouad Laroui**, **Mohammed Berrada**, **Abdellah Taïa** et **Rachida Lamrabet**. Sur www.moussem.be vous trouvez le texte La littérature marocaine : un arbre généalogique en floraison de l'écrivain **Taha Adnan**, coördinateur artistique du Salon Littéraire.

DE MAROKKAANSE LITERATUUR: EEN

Al sinds de oudheid hebben de inwoners van de Maghreb een complexe culturele identiteit. Die identiteit past zich ofwel aan aan de ander of treedt ermee in interactie. Kijk maar naar koning Juba II van Numidië, die in een Romeinse invloedssfeer opgroeide en in het Grieks schreef. Sint-Augustinus (in het Tamazight Uragh) schreef dan weer in het Latijn. Aan die eenvoudige identiteit ligt de geografische ligging van Marokko ten grondslag. Er ontstonden namelijk diverse nauwe politieke en economische contacten en culturele beïnvloeding tussen Marokko enerzijds en Europa, de Arabische wereld en sub-Saharaans Afrika anderzijds.

Tot op de dag van vandaag moeten we deze diversiteit ontegensprekelijk in gedachten houden als we de Marokkaanse identiteit en literatuur willen benaderen. Neem nu bijvoorbeeld de roman in haar modernste uitingsvorm. We laten dus de vroegere prozawerken van voor de roman buiten beschouwing, ook al wordt *De gouden ezel* van Apuleius (in het Tamazight Afulay) uit de tweede eeuw soms gezien als de eerste roman in de geschiedenis van de mensheid.

We zouden kunnen zeggen dat de eerste hedendaagse Marokkaanse roman *De Zawiya* (Tétouan, 1942) van Tihami al-Wazzani is. Het werk ligt in het verlengde van romans uit de Mashreq waarmee het Marokkaanse lezers-publiek al kennismaakte. Ook de romans van Abdelmajid Benjelloun (*In de kindertijd*, 1957), Abdelkrim Ghellab (*Zeven deuren*, 1965 en *Het verleden begraven*, 1966) en Mohamed Aziz El-Hbab (*Generatie van dorst*, 1967) vertonen nagenoeg dezelfde sfeerscheping, stijlen en verteltechnieken als de eerdere romanwerken van Egyptenaren, Libanezen en Syriërs. In deze periode laten de Marokkaanse romanschrijvers zich haast uitsluitend uit over hun relatie met de ander. In het geval van Abdelkrim Ghellab is dat de Franse ander, oftewel de kolonisator. Bij Abdelmajid Benjelloun, die een deel van zijn kinderjaren doorbracht in Engeland, is de ander de Engelsman. De roman bleef gevangen in de benadering van de ander vanuit het zelf.

De autobiografie was het gepaste genre voor deze schrijvers, temeer omdat zij daarmee hun voorbeelden uit de Mashreq konden imiteren en een nieuw literair genre in Marokko konden introduceren.

HIJ WAS NIET ALLEEN OPSTANDIG TEN OVERSTAAN VAN DE FRANSE KOLONISATIE

Niemand had kunnen denken dat de Marokkaanse roman-kunst een nieuwe weg zou inslaan, waardoor het model uit de Mashreq overboord kon worden gegooid. Dat was voor een groot deel te danken aan een rebelse Marokkaanse schrijver in Parijs, Driss Chraïbi. Hij was niet alleen opstandig ten overstaan van de Franse kolonisatie. Hij ging ook in tegen de macht van de traditie die zijn eigen land maatschappelijk en institutioneel ketende. Dankzij Chraïbi's eerste Franstalige romans *Le passé simple* (1954), *Les boucs* (1955) en *L'Âne* (1956) werd de weg ingeslagen naar een waarlijk moderne fase in de Marokkaanse romanschrijfkunst. Personages en thema's van Chraïbi's romans hebben niets te maken met de eendimensionale personages en

de klassieke thema's uit de eerste Marokkaanse romans. Chraïbi oefende niet alleen een grote invloed uit op romanauteurs in het Frans als Tahar Ben Jelloun, Mohammed Khair-Eddine en Abdelkebir Khatibi, hij deed dat nog meer op de groep die na hen kwam. Dankzij hun kennis van het Frans streefde ook de nieuwe generatie romanauteurs in het Arabisch naar een roman waarin het experiment en de moderne verteltechnieken worden gehanteerd. Dat is onder meer het geval bij Mohammed Berada (*Het spel van de vergetelheid*), Mohamed Azeddine Tazi (*De plaats van herkomst*) en Ahmed al-Madini (*De begrafenis*). Het zijn werken waarmee de Arabisch-Marokkaanse roman een belangrijke plaats verwierf in de Arabische literatuur. Bleef de Marokkaanse roman beperkt tot deze twee talen? In geen geval. Dat zal niemand verbazen die de culturele specificiteit van Noord-Marokko kent. Sedert de periode van de Arabische heerschappij in al-Andalus en later tijdens de Spaanse kolonisatie was er niet alleen sprake van een politieke en militaire strijd, er bestond ook een unieke interactie tussen de Marokkaanse en Spaanse culturele elite. Meer bepaald in de noordelijke stad Tétouan was het contact erg vruchtbaar. Daar werd in 1947 het tijdschrift *al-Mu'tamid* uitgegeven door de Spaanse dichteres Trina Mercader. Nog voordien, in 1942, had een andere pionier, Mohamed Benazzouz Hakim, *Een reis in al-Andalus* gepubliceerd, het eerste Marokkaanse prozawerk in het Spaans. Dat werd voortgezet tijdens de periode van de kolonisatie met de werken van Abdellatif al-Khatib, Mohamed Tamsamani en Abdelkader el-Ouariachi. Na de onafhankelijkheid stond een nieuwe generatie op, met nakomelingen van de Moriscos. De belangrijkste namen zijn hier Mohamed Shaqqour, Mohamed Bouissef Rekab, Mohamed Sibari, Mohamed Aqla'i en Sa'id Jdidi.

DE JOODS-MAROKKAANSE ROMAN

Tenzelfdertijd kreeg de Marokkaanse stamboom van de roman-literatuur een nieuwe vruchtbare vertakking: de Joods-Marokkaanse roman. Moussa Serfati publiceerde net zoals zijn collega's uit Tétouan zijn werken in het Spaans. Edmond Amran El Maleh koos ervoor om in het Frans te schrijven. El Maleh streed tijdens de kolonisatie aan de zijde van de Nationale Beweging en werd na de onafhankelijkheid een leidende figuur in de Communistische Partij. Zijn autobiografie *Parcours immobile* (1980) werd uitgegeven bij de Parijse uitgeverij Maspero. El Maleh typeert het hoofdpersoon als een Marokkaanse jood die streed voor de onafhankelijkheid, zijn vaderland weigerde te verlaten en opkwam tegen het uitsterven van de Joodse cultuur en haar waarden in Marokko.

Daarnaast schreef hij talloze andere belangrijke romans (o.m. *Mille ans, un jour, Aïlen ou la nuit du récit* en *Abnen Abnour*) waarmee hij zich een plaats wist te veroveren in de canon van de Marokkaanse romanliteratuur.

Een andere schrijver naast El Maleh uit de Berberse woestijn van Souss, schreef een unieke roman in het dialect van zijn streek over de moeilijke leefomstandigheden te midden van de bergen (Hagu in het parlement, 2005). Het was niemand minder dan de Berberdichter Mohamed Mestaoui, auteur van

STAMBOOM MET VELE VERTAKKINGEN

de eerste gepubliceerde dichtbundel in het Tamazight (*Iskraf / De ketens*, 1975). Er werden nog andere romanwerken in het dialect van het Rif-gebergte gepubliceerd, maar zij kenden weinig verspreiding. Niettemin vormen ze een onlosmakelijk deel in de mozaïek van de Marokkaanse roman. Toch is de Marokkaanse omgangstaal langzaam maar zeker binnengedrongen in de Marokkaanse roman. Vooral de dialogen in de werken van Mohamed Shukri en Mohamed Zafzaf vertonen veel dialectische invloeden. De auteurs wilden hun teksten op die manier 'Marokkaanser' maken en de specificiteit van de Marokkaanse tekst benadrukken. De omgangstaal wint nog aan belang in de romans van Mohammed Berrada en Youssouf Fadil. Vandaag is het Marokkaans-Arabisch niet meer weg te denken uit de Marokkaanse roman. Onder de jonge auteurs moet in het bijzonder de naam van Aziz Regragui vermeld worden. Van zijn hand verschenen er tot nu toe vier romans in de omgangstaal.

De Marokkaanse literatuur past zich zeer snel aan in een ander klimaat en een andere omgeving. Veel Marokkaanse migranten schrijven in de taal van hun nieuwe 'thuisland'. Zodoende wordt de Marokkaanse literatuur ook steeds mondialer.

De belangrijkste elementen in de Marokkaanse roman zijn de verbeelding, de herinnering en de emotie. Deze elementen zijn stevig uitgewerkt in de romans van Najat el Hachmi, afkomstig van de stad Nador (*Ik ben ook Catalaanse* en *De laatste patriarch*). Dezelfde kenmerken vinden we terug bij de Vlaamse Rachida Lamrabet (*Vrouwland*), eveneens afkomstig van Nador, en bij de Nederlander Abdelkader Benali (*Bruiloft aan zee*) die afstamt uit dezelfde stad als Mohamed Shukri, de auteur van *Hongerjaren*. Verder moeten we Noureddine Belhouari vermelden, auteur van *De vreemdeling* en Abdelilah Grain (*Bitter Harvest*). Laila Lalami (*Secret Son*) schrijft eveneens in het Engels. Zij verkoos de taal van Shakespeare boven het Frans. Fouad Laroui die onderwijs volgde in de scholen van de Mission française bleef dan weer wel in het Frans schrijven, afgezien van de Nederlandse poëzie die hij schreef tijdens zijn verblijf in dat land. De stamboom van de Marokkaanse literatuur heeft dus vele wortels en vertakkingen. Het is tevens een Andalusische mozaïek van talen en uitdrukkingsvormen. De schoonheid van deze literatuur schuilt in haar dynamiek. Zij stelt zich open voor andere culturen en treedt ermee in contact. Nu we even bij de roman hebben stilgestaan, kunnen we ook stellen dat dezelfde verscheidenheid aanwezig is in de poëzie. Ook in dit genre uiten de Marokkanen zich in verschillende talen. Mohamed Ben-nis, Mohamed Bentalha, Abdallah Zrika, Yassin Adnan en Hassan Najmi schrijven in het Standaardarabisch. Abdellatif Laabi en Rajae Benchemsi publiceren in het Frans en Mustafa Stitou in het Nederlands. Daarnaast schrijven ook dichters in de drie varianten van het Tamazight (Mohamed Mestaoui, Ahmed Assid e.a.). Van deze laatsten bestaan er nu bundels in publicatie. Het Berberse poëtische gevoel dat tot voor kort verbonden bleef met declamatie en gezang is nu ook verkrijgbaar in drukvorm op de markt. Daarnaast mogen we ook het zajal-gedicht niet vergeten, dat zich blijft ontwikkelen, onder meer en vooral dankzij Ahmed Lemsyeh, auteur van de eerste gepubliceerde zajal-bundel in 1976. Ook de volkse poëzie blijft sterk aanwezig met de zogenaamde malhoen in stedelijke context en de hoesani

in de woestijn. Zo leven heden en verleden samen met en niet naast elkaar. De Marokkaanse dichtkunst is immers zo bijzonder omdat tegelijkertijd een dichter een vrouwelijke kameel in de woestijn kan beschrijven, terwijl anderen in Rabat, Casablanca en Marakesh uiterst moderne prozapoezie publiceren en terwijl nog iemand anders de Marokkaanse poëtica verrijkt met zijn Nederlands. Marokkanen zien er immers geen graten in om te putten uit het rijke arsenaal aan talen.

Marokkanen stellen zich in hun literatuur open voor verschillende culturen en talen. Dat gaat gepaard met een open blik op de wereld en een belangstelling voor ver afgelegen plaatsen. Misschien is dat wel de reden dat Marokkanen emigreren naar alle windstreken. Nemen we enkel België als voorbeeld, dan stellen we vast dat Marokkaanse auteurs van verschillende generaties zich in dit land gevestigd hebben. Zij schrijven in verschillende talen en beoefenen de diverse literaire genres. Van hieruit dragen ze bij tot de verdere ontwikkeling van de Marokkaanse literatuur. Mohamed Berrada, een pionier van de experimentele roman, kwam naar Brussel in het gezelschap van zijn echtgenote Leila Shahid, ambassadeur van Palestina bij de EU. Allal Bourqia, die in 1983 naar Brussel kwam, schreef onder meer de roman *Pure eeuwigheid*. Issa Aït Belize schrijft in het Frans en woont in Luik sinds de jaren '70. Anderen zoals Mohamed Zelmati, Saïd Ounouss, Abdelmounem Chentouf en Ghoubari El Houari blijven kortverhalen en poëzie in het Arabisch schrijven. Hun collega's Saber Assal, Leïla Houari en Mina Oualhadj schrijven in het Frans. Nadia Dala en Naiema Bediouni hanteren het Nederlands. Door haar vernieuwende karakter is het niet verwonderlijk dat de Marokkaanse literatuur gedurende de afgelopen jaren een ruime uitstraling kreeg. Het was dan ook maar logisch dat exponenten van deze literatuur verschillende Arabische en internationale prijzen in de wacht sleepten (van de Goncourt tot de Libris). Het zijn prijzen op de takken en vertakkingen van de stamboom van de Marokkaanse literatuur die wel een kerstboom lijkt op weg naar het licht van de toekomst.

Deze tekst verscheen eerder in het literair tijdschrift Deus Ex Machina, nr. 131.

Taha Adnan

Interview met Rachida Lamrabet

DE HANDEN VAN FATMA

In 2009 maakte t,Arsenaal de voorstelling *Belga*, naar een tekst van Rachida Lamrabet. Over de eerste generatie mannen die in de jaren '60 van vorige eeuw naar België kwamen. Met deze tekst kaapte de schrijfster in 2011 de nominatie weg voor de vijfjaarlijkse KANTL-prijs voor podiumteksten van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde. Vijf jaar na *Belga* vertellen we het migratieverhaal vanuit het standpunt van de vrouw. *De handen van Fatma* is een theatervoorstelling over de vrouwen/moeders die enkele jaren na hun man ook naar zijn nieuwe thuisland emigreerden. Rachida Lamrabet schrijft opnieuw de tekst, dit maal samen met Fikry El Azouzi.

Foto: Michiel Hendryckx

Je schreef in 2009 al de tekst *Belga* over de eerste generatie mannen die in de jaren '60 naar hier kwamen als gastarbeider. Wat deed je besluiten om over dit onderwerp te schrijven?

Ik had verschillende redenen om *Belga* te schrijven. Ik vond dat het verhaal van die pioniers, die allereerste Marokkaanse migranten naar België heel belangrijk en interessant. Het gaat over een belangrijk aspect van onze geschiedenis hier in België. Jammer genoeg is dat verhaal nooit onder de aandacht gebracht, is er niemand die het heeft willen optekenen of daar iets mee heeft willen doen. Deze mannen worden ook ouder, velen zijn al gestorven, dus de tijd drong, het was belangrijk voor mij om die mannen aan het woord te laten en iets met hun verhaal te doen. Ook als een soort eerbetoon aan hen en hun opofferingen.

Hoe verschillend is het verhaal van de mannen en de vrouwen?

Het is verschillend omdat het vanuit een ander perspectief beleeft werd. Vrouwen kwamen naar hier in het kader van de gezinshereniging terwijl de mannen echt wel kwamen als arbeidsmigranten. In die zin was de migratie van de vrouwen passiever en maakte het niet echt deel uit van een bewust gepland traject. Vrouwen volgden hun mannen en waren veel minder autonoom. Het gezin was de voornaamste kerntaak van de vrouw en de buitenwereld was een domein dat, zeker in de beginjaren, vooral gereserveerd was voor de man.

Je hebt zelf een familiale geschiedenis van migratie, in welke mate heb je inspiratie gehaald uit de verhalen van je ouders, grootouders, tantes...?

Het is onvermijdelijk om uit die eigen geschiedenis te putten, maar ik hoed me er wel voor om echt biografisch werk te gaan

maken. Ik geloof dat ik dat niet hoeft te doen met een thema dat zo universeel is. Migratie is van alle tijden en is een fenomeen dat nooit zal stoppen. Migratie is des mensen. En de gevolgen van migratie laten zich op zoveel manieren voelen. Het brengt onze wereld in beweging en het verandert onze wereld continu. Zonder die beweging en verandering blijven we ter plaatse trappelen.

Is dit theater met een boodschap?

Het is geen theater met een boodschap maar eerder theater met een verhaal. Wat ik zei over *Belga*, het feit dat die mannen nooit echt hun verhaal hebben kunnen doen, geldt ook voor het verhaal van de vrouwen. Het is fascinerend te zien hoe elke vrouw, op haar eigen manier, zin probeert te geven aan haar leven in een vreemd land. Welke dingen ze deden om het leven ver van familie, draaglijk te maken. Het is vooral dat wat ik wilde doen, in het hoofd en het hart van die vrouwen kruipen om na te gaan met welke verwachtingen en hoop zij hun mannen volgden. Welk gevoel bekreep hen wanneer ze overdag helemaal alleen waren in een huis ergens in een onbekende grootstad. Het moet volgens mij zeer eenzaam geweest zijn. Verwarrend ook. Beeld je maar eens in dat je terechtkomt in een zeer moderne stad waar de mensen een taal spreken die je niet verstaat.

De handen van Fatma is een coproductie van t,Arsenaal, Moussem Nomadisch Kunstencentrum en SIN Collectief.

Tekst: Rachida Lamrabet en Fikry El Azzouzi

Regie: Michael De Cock.

Met: Ikram Aoulad, Evelien Van Hamme, Maryam Hassouni

DE HANDEN VAN FATMA

7, 8, 12, 13 & 14 maart – 20:15 – t,Arsenaal

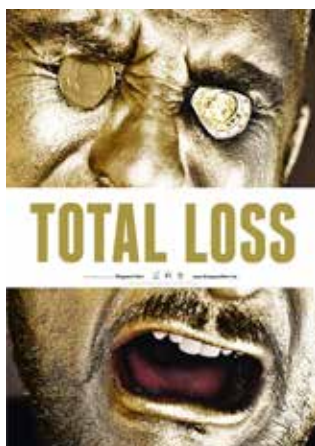
zondag 15 maart – 20:30 – cc Berchem

Kloppend Hert

BITE THE HAND THAT FEEDS YOU

De prachtige solovoorstelling *Ich Bin Wie Du* was het eerste wapenfeit van Kloppend Hert, het nieuwe gezelschap van theatermaker en danser Haider Al Timimi, acteur Geert Vandyck en dramaturg Bart Capelle. En ze gaan hard. De première van hun tweede voorstelling *Total Loss* is net achter de rug en het werk aan de volgende voorstelling is alweer begonnen. *Bite the hand that feeds you* gaat op 18 april in première. Moussem ondersteunt hun werk.

Het jonge gezelschap wil uitwisselen en inspireren en zet in hun visie de mens centraal. Ze zoeken diepmenselijke verhalen die niet los staan van de hedendaagse sociale en politieke realiteit. Interculturaliteit maakt daar een vanzelfsprekend en wezenlijk onderdeel van uit. Kloppend Hert hanteert een beeldende, bewegende en muzikale theatertaal die betekenissen opentrekt en verwarring zaait. Er spreekt veel engagement uit hun werk en het is juist deze betrokkenheid bij de wereld om ons heen waarin de gelijkgestemdheid met Moussem ligt. Als kunstencentrum gaan we de komende jaren graag de verbinding aan om die verhalen mee te schrijven en te ondersteunen.

Waar het gezelschap in *Total Loss* vanuit een persoonlijk drama de crisis ontleedde, gaan ze in *Bite the hand that feeds you* op zoek naar hoe een diepgewortelde angst bij de 'brave' burger zich kan uiten door het stigmatiseren van 'de vreemdeling'. Het stigma waarmee Roma-kinderen opgroeien was uitgangspunt voor de voorstelling, maar het gezelschap trekt die lijn door naar hoe alles met 'eigenheid' onder vuur komt te liggen. De agressie tegen holebi's, de angst voor de extremist en voor... jongeren in het algemeen. Door fenomenen als de GAS-boetes die nu vrijheden aan banden leggen en natuurlijk kinderlijk gedrag criminaliseren wordt de onschuld bij de wortel uitgerooid. Al onze kinderen zijn Roma kinderen, onze fantasieën en angsten over hun slechtheid als we ze niet genoeg beteugelen, zijn op hol geslagen.

Een voorstelling van en met: Haider Al Timimi, Chris Van Camp, Nicolas Delallieux, Linda Lugtenborg, Geert Vandyck, Bart Capelle, Hendrik Van Doorn, Reynaldo Ramperasad, Jan de Wyn, Georgina del Carmen Teunissen e.a.

OPROEP

De makers van Kloppend Hert willen hun voorstelling verankeren in een maatschappelijke context waar ze hun inspiratie haalden. Met een aantal interventies in de stad koppelen ze hun voorstelling in de zaal met acties buiten op straat. Voor een van die acties, een theatrale optocht of demonstratie van een groep kinderen zijn we op zoek naar begeleiders die hier met hun groep of vereniging aan mee willen doen. Voor meer informatie stuur je best een mail naar info@moussem.be

UMM

GAAT INTERNATIONAL

Het levensverhaal van de grote Egyptische zangeres Umm Kulthum in een sprankelende muziektheatervoorstelling voor kinderen gieten. Dat was de uitdaging waar De Kolonie MT zich op vraag van Moussem Nomadisch Kunstencentrum aan waagde. En nog voor de voorstelling goed en wel op de planken stond bleek het verhaal al aan te slaan. Een grote tournee kondigt zich aan in Vlaanderen en Brussel, maar er is meer.

De Europese partners van Moussem waren zo enthousiast over het project dat ze besloten het op te nemen in hun programmatie. De voorstelling werd ondertussen vertaald naar het Frans en het Engels en zeer binnenkort ook naar het Zweeds en het Arabisch. In de loop van 2014 en 2015 staat er een grote internationale tournee gepland met de voorstelling.

De oorspronkelijke tekst is van Paul Verrept. Hij portretteert de legendarische zangeres als klein meisje dat ondanks felle tegenstand kiest voor haar grootste passie: zingen. Voor de Nederlandse versie kruipt Thijs Scholiers in de huid van deze excentrieke diva. Ze inspireert al zingend en spelend kinderen uit alle windstreken. Over het verhaal wordt een vurige saus van Arabische klanken gegoten, samengesteld door Bo Spaenc en Osama Abdulrasol. Samen nemen ze een heel arsenaal van instrumenten ter hand, van allerlei orgeltjes en percussie tot de zangerige oed en de qanûn. Benjamin Van Tourhout regisseert, Filip Peeters is verantwoordelijk voor de poppen, Steven Brys verzorgt de vormgeving en Viola Vandomme de kostuums. De Marokkaanse auteur Taha Adnan schreef de voorbereidende gedichtencyclus.

Bij de voorstelling hoort een mooi boekje met cd, uitgegeven bij Larrios, om thuis na te genieten van deze voorstelling. Deze publicatie bestaat al in het Nederlands en het Frans en verschijnt binnenkort in meerdere talen.

De volledige speellijst in België vind je terug in onze agenda en op moussem.be

UMM

zaterdag 15 februari – 15:00 – cc Berchem
zondag 16 februari – 14:00 & 16:00 – cc Berchem
zondag 22 februari – 14:00 – Huis van Culturen,
Sint-Jans-Molenbeek

zaterdag 5 april – 15:00 – C-Mine, Genk
zondag 6 april – 15:00 – De Kaekelaar, Schoten
zondag 27 april – 15:00, GC De Kluize, Scheldewindeke

UMM VERSION FRANÇAISE

zaterdag 7 juni – 15:00 & 16:00 – Espace Magh, Brussel

Deugdzaam Stad

AGENDA FEBRUARI – JUNI 2014

02 FEBRUARI
FEVRIER
FEBRUARY

03 MAART
MARS
MARCH

LITERATUUR

Fatma Qandil en Saadi Youssef

GHAZAL –

ARABISCHE LIEFDESPOËZIE

Arabisch gesproken, NL OT

wo 12.02.2014 – 20:30

cc Berchem

do 13.02.2014 – 20:00

De Centrale, Gent

Arabisch gesproken, NL/F OT

vrij 14.02.2014 – 20:15

Flagey, Brussel

MUZIEK

Jukebox

50 JAAR MAROKKAANSE

MIGRATIE IN 50 LIEDJES

za 15.02.2014 – 21:00

Felixpakhuis, Antwerpen

(op uitnodiging)

THEATER

De Kolonie MT & Moussem

UMM

za 15.02.2014 – 15:00

cc Berchem

Moussem Familiedag:

zo 16.02.2014 – 14:00 & 16:00

cc Berchem

zo 22.02.2014 – 14:00

Huis van Culturen, Sint-Jans-Molenbeek

DEBAT

Deugdzaam stad

50 JAAR BELGISCHE ISLAM

za 22.02.2014 – 20:30

cc Berchem

THEATER

De Kolonie MT & Moussem

UMM

zo 02.03.2014 – 14:30

De Kern, Wilrijk

di 04.03.2014 – 14:00 & 16:00

woe 05.03.2014 – 14:00 & 16:00

Rataplan, Borgerhout

zo 09.03.2014 – 15:00

GC TenNoey, Brussel

zo 16.03.2014 – 14:30

De Werft, Geel

zo 23.03 – 13:00 & 15:00

CC Strombeek, Strombeek-Bever

DANS

Radouan Mriziga

ON (toonmoment)

za 08.03.2014

'On Marche' Festival International

de danse, Marrakech

DANS

Strange Fruit

SOLITARY CONFINEMENT

za 22.03.2014

Dommelhof, Neerpelt

THEATER

t,Arsenaal/Moussem/SIN

DE HANDEN VAN FATMA

vr 07.03.2014 – 20:15

za 08.03.2014 – 20:15

wo 12.03.2014 – 20:15

do 13.03.2014 – 20:15

vr 14.03.2014 – 20:15

t,Arsenaal, Mechelen

za 15.03.2014 – 20:30

cc Berchem

MUZIEK

OMAR BASHIR

za 22.03.2014 – 20:00

BOZAR, Brussel

zo 23.03.2014 – 15:00

AMUZ, Antwerpen

MUZIEK

ANOUAR BRAHEM QUARTET

vr 28.03.2014 – 20:15

Flagey, Brussel

LITERATUUR

LITERAIR SALON

za 29.03.2014 – 20:15

Flagey, Brussel

URBAN

BOOM BOOM POW

vr 14.03.2014 – 19:30

KAVKA

04 APRIL
AVRIL
APRIL

■ DANS

Meryem Jazouli /
Charlotte Vanden Eynde &
Dolores Bouckaert

DANSDUBBEL

do 03.04.2014 – 20:30
cc Berchem

■ THEATER

De Kolonie MT & Moussem
UMM

za 05.04.2014 – 15:00
C-Mine, Genk

zo 06.04.2014 – 15:00
De Kaekelaar, Schoten

zo 27.04.2014 – 15:00
GC De Kluize, Scheldewindeke

■ THEATER

Kloppend Hert
**BITE THE HAND THAT FEEDS
YOU**

vr 18.04.2014 – 20:30
za 19.04.2014 – 20:30
cc Berchem

■ DEBAT

Deugdzame stad
LEREN IN DE STAD

za 26.04.2014 – 20:30
cc Berchem

05 MEI
MAI
MAY

■ DANS

Cie Nacera Belaza

CREATIES 2014 (toonmoment)
vr 16.05.2014 – 20:30
Monty, Antwerpen

■ DEBAT

Deugzame stad

**HOE REPRESENTATIEF IS ONZE
DEMOCRATIE**

za 17.05.2014 – 20:30
cc Berchem

■ MUZIEK

Jukebox

**50 JAAR MIGRATIE IN 50
LIEDJES**

vr 23.05.2014 – 20:00
BOZAR, Brussel

06 JUNI
JUN
JUNE

■ THEATER

De Kolonie MT/Moussem

UMM (version française)

za 07.06.2014 – 15:00 & 16:00
Espace Magh, Brussel

■ LITERATUUR

Felix Poetry Festival

**MAROKKAANSE DICHTERS IN
DE SCHIJNWERPERS**

do 12.06.2014 – 20:00
Felixpakhuis, Antwerpen

MOUSSEM
NOMADISCH
KUNSTENCENTRUM

MOUSSEM
NOMADISCH
KUNSTENCENTRUM

DEUGDZAME STAD

FILOSOFEREN OVER SAMENLEVEN IN DE STAD

Een reeks van vijf gespreksavonden in **CC Berchem**.

za 19.10.2013 za 22.02.2014 za 17.05.2014
za 21.12.2013 za 26.04.2014

Inkom: 5€

Info: www.moussem.be

DE UITDAGING IS ER VOOR ONS ALLEMAAL

“De stad is de kleinste samenleving die volmaakt of deugdzam kan zijn en tot geluk kan leiden voor haar bewoners.” Met dit citaat van de islamitische denker Al Farabi als inzet organiseert Moussem Nomadisch Kunstencentrum samen met deBuren een reeks van vijf gespreksavonden over het samenleven in de stad met haar verschillende gemeenschappen en overtuigingen. We stellen telkens het gedachtegoed van een groot islamitisch denker centraal, reflecteren over een welbepaald thema en nodigen een kunstenaar uit om zijn visie te formuleren op de deugdzame stad. We staan dit seizoen nog stil bij drie grote thema’s in deze debatreeks. In februari is dat *50 jaar Belgische islam*, in april buigen we ons over de rol van het onderwijs met *Leren in de stad* en we besluiten de reeks in mei, een week voor de verkiezingen, met de vraag: *Hoe representatief is onze representatieve democratie?* In aanloop interviewden we onderzoekster Meryem Kanmaz.

‘Mijn vader migreerde in ‘64 en mijn moeder in ‘70 uit het Zuid-Oosten van Turkije naar Limburg. Ik ben opgegroeid in de mijncité van Beringen, een multiculturele samenleving avant-la-lettre. Het woord bestond toen nog niet en de mensen waren daar ook niet mee bezig toen, maar dat was het wel. Al die vrouwen en die mannen communiceerden met elkaar, ondanks het feit dat ze het Nederlands nog niet bijster machtig waren. Wij leefden werkelijk samen. Wij deelden de wijk, de school en al onze vaders zaten samen in de mijn.’

Na je studies kreeg je de kans om te doctoreren over religieuze organisatievorming van minderheden. Je was de eerste die onderzoek deed naar moskeeën in Vlaanderen. Toen je daar aan begon, bestond er nog geen lijst van moskeeën en ook de moslimexecutieve was er nog niet. Wat betekent 50 jaar islam in België?

‘Ik ben geen religiedeskundige of islamoloog, ik benader deze thematieken vanuit de samenleving. Ik heb natuurlijk geen 50 jaar onderzoek gedaan naar de islam, alles bij elkaar genomen maar 10 jaar.’ Ze wijst er op dat we 50 jaar aanwezigheid van migranten in België herdenken, maar dat de erkenning van de islam als Belgische eredienst pas dateert van 1974. We hebben in 2014 dus een 50- en een 40-jarige viering. ‘De moslims die begin jaren ‘60 naar hier kwamen werden helemaal niet gezien als moslims. We zagen ze als gastarbeiders, daarna als migranten, daarna benoemden we ze met hun etniciteit als Turken en Marokkanen, nog later werden het allochtonen en ze werden pas moslims vanaf de jaren ‘90. Als we bijvoorbeeld kijken naar het rapport van Paula D’Hondt in ‘89 – de eerste aanzet voor het uitdenken van een Belgisch migrantenbeleid – dan stellen we vast dat die tekst eigenlijk geschreven wordt met de moslim-migrant in het achterhoofd. Het gaat daarin over de positie van de vrouw en de compatibiliteit van democratie en islam, niet om een algemeen integratiebeleid. Het Vlaams Blok was natuurlijk in opgang toen, in ‘89 hadden ze goed gescoord bij de gemeenteraadsverkiezingen en in ‘91 was het de fameuze zwarte zondag. In ‘89 waren er ook de eerste hoofddoekkwesies in Brussel en in Frankrijk, waarvan wij ook de echo’s opvingen.

Of nog, de hele Rushdie affaire in Groot-Brittannië. Dat alles heeft gemaakt dat migranten plots moslims werden, met als klap op de vuurpijl 9/11 natuurlijk. Die regio van islamitische landen kwam ook via onze televisie binnen, de conflicthaarden in de wereld bevonden zich daar en de conflicten werden niet goed geduid. Plots was de islam alomtegenwoordig en werden migranten moslims. Nochtans zijn die migranten dat altijd geweest. Als je kijkt naar de vzw’s die ze als eerste oprichtten, dan waren dat vzw’s die ook rond het religieuze werkten, het waren vaak de voorlopers van de latere moskeeën.’

Konden ze wel leven in een land zonder moskeeën?

‘Toen die jonge mannen naar hier kwamen, stonden ze niet echt stil bij het feit dat er geen moskeeën waren. Maar het gebeurde wel dat er iemand stierf. Die doden moesten ritueel gereinigd worden, er moest voor gebeden worden, er moest dus een moskee in de buurt zijn. Wat later bleek dat ze, in tegenstelling tot wat ze aanvankelijk dachten, niet meer zouden terugkeren. Dat hun kinderen hier zouden studeren en dat ze hen hier zouden opvoeden, in een niet-islamitische omgeving. In het thuisland is de hele samenleving islamitisch ingericht, daar wordt de verantwoordelijkheid gedeeld. Maar hier zijn de grootouders er niet, de school is niet islamitisch, de samenleving is niet islamitisch en dus wordt het voortaan enkel de taak van de individuele ouders om hun kinderen op te voeden in de geest van de islam. Zij konden dat natuurlijk niet, ze hadden dat nog nooit gedaan. En dus begon de moskee ook daar een verantwoordelijkheid op te nemen. Ze begonnen lessen te organiseren in het Arabisch, de koran, enz,... Je kreeg een ontwikkeling van dat religieuze netwerk. In eerste instantie waren ze al blij dat er een plek was waar ze de basisvereisten van de islam konden nakomen, zoals samenkomen voor het gebed en voor de twee grote feesten: ramadan en het offerfeest. Maar dan zien we in de jaren ‘80 dat er langzaam maar zeker een diversifiëring komt van het islamitische landschap.’

De islamitische gemeenschap is niet homogeen?

‘De moslimgemeenschap in België is ontzettend divers. Ze komen bij wijze van spreken van overal in de wereld en ze ontmoeten elkaar hier voor het eerst. Een Marokkaanse moslim heeft op dat moment nog nooit eerder een Turkse moslim gezien buiten in België. Er is een grote diversiteit naar etniciteit, naar taal, naar religiositeit, naar confessionele overtuiging,... Je ziet dat ze het onderling niet altijd even goed gaan vinden. Van zodra een gemeenschap groot genoeg is ging die dus een eigen moskee oprichten. In elke stad waar een Marokkaanse gemeenschap was, had je in de jaren ‘60 - ‘70 één Marokkaanse moskee, dat werd later verder opgesplitst naar een Berberse en Arabische. De breuklijn bij de Marokkanen is in eerste instantie etno-linguïstisch geweest. In de jaren ‘70 - ‘80 was dat. Bij de Turken zien we ook een diversifiëring van het islamitische veld maar dat gebeurt op basis van ideologische en politieke voorkeuren. In Turkije bestaat er geen scheiding tussen kerk en staat, de islam is er een overheidsdienst. De oppositie-islam zal ik maar zeggen, kon in Turkije geen voet aan grond krijgen, maar wel in de diaspora. De fragmentering van het Arabisch-islamitisch veld gebeurt dan weer in de jaren ‘90. Dan zie je nieuwe moskeeën ontstaan onder impuls van de jonge garde die hier is opgegroeid en opgeleid. Zij willen

een moskee die open staat voor alles wat er in hun leefwereld aanwezig is. Zij willen de wereld in de moskee brengen. Terwijl de oudere garde eerder een eiland wil creëren, een omgeving waarin zij in een zuivere sfeer kunnen bezinnen en waar ze die wereld juist kunnen buitenhouden. Die wereld is voor hen immers niet zo mild geweest. Die eerste generatie mannen heeft hier heel hard gewerkt, velen hebben heimwee en velen werden op het einde ook nog eens geconfronteerd met werkloosheid. Die wereld wilden ze natuurlijk niet constant beleven. Je ziet dus heel wat nieuwe moskeeën ontstaan. En iedereen die een beetje dat landschap volgt, kan de verschillende invloedssferen reconstrueren, van de 'moslimbroeders' tot Tariq Ramadan, Syrië, Saoedi-Arabië, ... Ik denk dat die fragmentering van het landschap nu nog steeds bezig is bij de Marokkanen, dat proces is nog niet voltooid. Bij de Turken is dat achter de rug. Dat vonden we als MANA één van onze grote opdrachten: aantonen dat er niet zoiets bestaat als een homogeen islamitisch blok. Er is binnen die gemeenschappen ook een intern debat bezig over heel uiteenlopende thema's, en over wie dan wel de moslims mag vertegenwoordigen.'

Vandaag domineren twee grote thema's het debat: het gebruik van de hoofddoek en de radicalisering bij jongeren. Hoe kijk jij daar tegenaan?

'Wanneer islam zichtbaar wordt in de publieke ruimte blijkt het een groter probleem te zijn dan wanneer het zich beperkt tot de private sfeer. Dat blijkt duidelijk uit het hoofddoekendebat. Moskeebouw met zichtbare minaretten en de hoofddoek zijn twee zaken die door de goegemeente worden beschouwd als een uitdaging van de westerse symbolen, als een claim van de publieke ruimte. In de Belgische stedelijke skyline kan er geen minaret staan, daar moet een kathedraal staan. Maar zo belanden we bij het thema van de diversiteit in de maatschappij. Hoe kijken we naar onze samenleving? Hoe moet die publieke ruimte eruit zien? Moet die neutraal zijn? Kan die wel neutraal zijn? Die politiek-filosofische discussies vormen de grote uitdaging voor de toekomst. Over de radicalisering kan je verschillende dingen zeggen. In denk dat het heel normaal is dat een fractie van de jeugd zich aangesproken voelt door radicale ideeën. In de jaren '60 was het marxistisch gedachtegoed dé grote inspiratiebron voor jongeren en velen hebben dat vervolgens op een constructieve manier gebruikt. Het zijn vandaag respectabele mensen die een mooi parcours hebben afgelegd en die mooie bijdragen hebben geleverd aan de wereld, wereldwijd. Sinds de jaren '90, met de val van de Berlijnse muur is er een failliet van het linkse denken. Religie en etniciteit vormen sindsdien een nieuwe inspiratiebron. Heel veel mensen hebben zich ook in het verleden laten inspireren door religie en daar zijn ook mooie dingen uit voortgekomen, denk maar aan de bevrijdingstheologie in Latijns-Amerika in de jaren '60 - '70, een links denken dat religieus geïnspireerd was. Als je het zo bekijkt, als religie een individuele inspiratiebron is om je eigen persoonlijke jihad te voeren en die ertoe leidt dat je je als burger in gaat zetten om de samenleving beter te maken, dan is dat een inspiratiebron zoals bijvoorbeeld het Marxisme er destijds een was. Maar ook in de jaren '60 hebben sommige jongeren dat links denken op een radicale gewelddadige manier ingezet. Dat is dus onvermijdelijk.'

'Dat gezegd zijnde moeten we ons wel de vraag stellen hoe het komt dat wij daar hier in België mee geconfronteerd worden? Eén van de redenen is dat de ouderen de moskeeën hebben opgericht die zij nodig hadden. Moskeeën die aansloten bij mannen en vrouwen die in een islamitisch land gesocialiseerd waren, die als moslim naar hier kwamen en de moskee voor een aantal beperkte dingen nodig hadden. Maar ze hebben spijtig genoeg niet kunnen voorzien dat hun eigen zonen iets anders nodig hadden. Die zonen trokken dus weg uit de moskeeën,

want wat ze daar kregen was een islam waar niet werd over nagedacht, een islam die van vader op zoon werd doorgegeven, in Marokko deed men dat zo en dus werd dat hier ook zo gedaan. Een andere vaststelling is dat er hier heel weinig islamitische kennis aanwezig is. Wij hebben hier nauwelijks islamitische leiders. Dat is niet verbazingwekkend, want de moslimgemeenschap in België is een arbeidersgemeenschap, waar nu pas na 50 jaar enkele intellectuele kaders uit voortkomen. Het kon niet sneller gaan. Die jongeren zijn vervolgens in allerlei invloedssferen terecht gekomen. Het gebrek aan islamitisch leiderschap was trouwens ook één van de redenen waarom wij en ook voormalig minister van Cultuur Bert Anciaux, MANA hebben opgericht. Vooraf hebben we een grootschalige bevraging gedaan via survey en via focusgroepen in alle steden in Vlaanderen. En daaruit bleek toen al dat de stem van de jongeren heel erg nodig was in het debat. Wat zij zeiden was: 'Wij kunnen niet in de moskee terecht.' In het bijzonder binnen de Marokkaanse gemeenschap speelde dat. 'Wij verstaan de imam niet, wij spreken geen standaard Arabisch.' Er was een vraag om de preken te vertalen naar het Nederlands, maar daar kwam dan weer verzet tegen van de eerste generatie. Ondertussen zijn we wel zo ver, denk maar aan de Koepelmoskee hier in Antwerpen. Maar dat is dus één van de onderliggende redenen waarom die radicalisering vandaag een feit is.'

En dat brengt ons op een ander debat dat daar direct bij aansluit, dat over de imamopleidingen.

'Er is een vraag van zowel de Belgische overheid als van de Marokkaanse gemeenschap op dat vlak. De Belgische overheid wil – en vanuit de overheid gezien is dat te begrijpen – een 'gecontroleerde' islam. Als we die imams hier niet opleiden, ja van waar komen ze dan? Welke ideeën brengen ze dan mee? De overheid wil komen tot een Europese islam en daaronder verstaan ze een progressieve islam. Maar dat hoeft helemaal niet zo te zijn, een Europese islam kan net zo goed een radicale islam zijn. De moslims vragen naar een imamopleiding omdat ze imams willen die in staat zijn om het moslim-zijn in een niet-islamitische context, hier in het Europa van vandaag, te begrijpen en te duiden. Zij willen religieuzen die hen daarin bijstaan. In Groot-Brittannië bestaat er een Europese fatwacouncil en die buigt zich over die kwestie. Dat is een groep geleerden die de teksten interpreteren binnen de nieuwe context. Een voorbeeld dat ik hierbij vaak geef is dat van het beginsel van goed nabuurschap. Moet dat primeren op het verbod op alcohol? Als je buur je uitnodigt op een receptie, hoe ga je daar dan mee om? Het is veel te gemakkelijk om te zeggen: blijf uit de buurt van alcohol. Zeker als je weet hoe makkelijk jongeren en studenten hier in contact komen met alcohol. Dus willen zij iemand die hen kan bijstaan in het omgaan met die dilemma's. Niet iemand die nog denkt vanuit een islamitische samenleving die helemaal anders ingericht is. Een imamopleiding in België of in Europa is momenteel niet mogelijk om de eenvoudige reden dat de expertise onvoldoende aanwezig is. Een opleiding in België zal dus zeker niet betekenen dat het een opleiding wordt met allemaal Belgische docenten, daar moet ik de overheid in teleurstellen.'

Hoe komt het dat iemand als Tariq Ramadan zo populair is bij de jeugd?

'De islam waar hij voor staat is een islam waarbij de teksten in de context bekeken worden, het is tevens een islam die niet etnisch of nationaal gekleurd is. Wat jongeren heel leuk vinden bijvoorbeeld is dat hij zegt dat je niet in elke zin die je uitsprekt vijf woorden Arabisch moet gebruiken om een goede moslim te zijn. Hij stelt hen dus in staat om alle aspecten van hun identiteit te combineren en toch een goede moslim te zijn. Dat geeft hun een alternatieve identiteit. Want hoe Marokkaans ben je nog, als je nog nauwelijks de taal spreekt en als je je daarginds ook

niet meer thuis voelt? Je bent iemand van hier, van het westen, maar ook dat is niet onproblematisch. "Neem gewoon de identiteit van je nieuwe verblijfplaats over," zegt men hier. Maar we weten allemaal hoe moeilijk het hele naturalisatiedebat hier verlopen is. Moslimjongeren voelen zich niet onmiddellijk thuis in de Belgische, laat staan de Vlaamse identiteit. Dus gaan ze op zoek naar andere 'identiteitsmarkers'. En godsdienst is een heel interessante marker, in het bijzonder de godsdienst zoals Tariq Ramadan die voorstaat. Daarin mag je Vlaams blijven spreken, je mag meedraaien in die samenleving, je moet daar zelfs een verantwoordelijkheid in opnemen door burger te zijn, niet alleen voor je eigen gezin en je moslimgemeenschap, maar in het bijzonder ook daarbuiten. Het is die vrijheid die hij biedt, die hen aanspreekt.'

Hoe zie je de toekomst van islam evolueren?

'Islam is een Belgische eredienst, per koninklijk besluit erkend. Daaruit vloeit voort dat die religie en zijn religieuze leiders, werking en gebouwen moeten ondersteund worden. Wat betreft de toekomst van de islamitische eredienst in België is dat het wettelijk kader. Dat moet misschien maar eens vaker onder de aandacht gebracht worden. Het gaat niet om gunsten. De islamitische gemeenschap is hier al vijftig jaar en sinds veertig jaar bestaat er ook een wettelijke omkadering. Die wet werd zoals ik eerder zei in 1974 goedgekeurd, maar pas in 2007 kreeg de eerste moskee een toelage. Als je dan de folders van het Vlaams Belang leest waarin gezegd wordt dat er zoveel overheidsgeld naar de islamitische eredienst gaat, weet dan dat het pas sinds 2007 is dat er voor het eerst effectief steun verleend werd. Zolang er in het Belgische parlement geen twee-derde meerderheid gevonden wordt voor de aanpassing van de verhouding religie/staat, is dit het kader waarbinnen we moeten functioneren. Dus als de islamitische eredienst geen geld meer krijgt, dan zal dat ook moeten gelden voor de andere erediensten. Ik ben bereid dat debat te voeren. We kunnen misschien ook naar het Duitse model evolueren, waar de belastingplichtige bij zijn belastingaangifte aangeeft voor welk geloof hij/zij wil bijdragen en als je niet gelovig bent dan draag je bij tot humanitaire doelen. Maar in dat geval voeren we het debat dus voor alle godsdiensten. Een heel andere zaak wordt het wanneer we het hebben over het definiëren van een identiteit. Dat doe je niet in een vacuüm. Ik kan moeilijk kiezen nu eens meer vrouw te zijn, dan weer meer moslim, meer Turkse, meer Antwerpse... Je identiteit komt tot stand in relatie tot de andere. Zolang wij bepaalde minderheden enkel op hun religieuze identiteit aanspreken en weigeren hen op andere vlakken als volwaardig te zien, gaan zij zich met die religieuze identiteit blijven tonen. En ook als die identiteit weinig ruimte mag krijgen gaan zij de behoefte voelen om deze te tonen. Dus wij moeten komen tot een aanvaarding van het bestaan van verschillende identiteiten. Wat al bij al niet zo'n moeilijke oefening is. Het is niet omdat ik mijzelf identificeer als moslima of Turkse dat ik daarom minder Belg ben. Het gaat om koppelingen identiteiten. Turk-moslim-Vlaamse-Antwerpse,... Samen met de aanvaarding van die multiple identiteiten evolueren we ook naar samenlevingen die superdivers zijn. Uit alle onderzoeken blijkt dat Antwerpen binnenkort een stad zal zijn waar de meerderheid bestaat uit minderheden. De meerderheid is niet meer blank, Vlaams, die zal uit minderheden bestaan. Wat vaak vergeten wordt is dat die uitdaging om met die superdiversiteit te leven niet alleen een oefening is van wie vandaag nog de meerderheid uitmaakt. De meeste minderheden zijn dat ook niet gewoon. Na 1400 jaar islamitische geschiedenis heeft een Marokkaanse malikitische moslim een hanafitische Turkse moslim leren kennen in Antwerpen. Die uitdaging is er dus voor ons allemaal. We zullen het samen moeten doen. '

DEUGDZAME STAD

#3 50 JAAR BELGISCHE ISLAM za 22.02.2014 – 20:30 – cc Berchem

Programma:

Lezing door Meryem Kanmaz (dr. in de politieke en sociale wetenschappen), gevolgd door een panelgesprek tussen: Fouad Gandoul (politicoloog en secretaris van Empowering Belgian Muslims vzw), Maryam H'Madoun (Econome, moslima en activiste) en Houssin Ben Hadach (bankbediende en bestuurslid en woordvoerder van de moskee van Berchem). Moderator: Iman Lechkar (antropologe).

De deugdzame stad volgens: schrijver en regisseur Bart Van Nuffelen

#4 LEREN IN DE STAD za 26.04.2014 – 20:30 – cc Berchem

Programma:

Lezingen door Hans Van Crombrugge (prof. Gezinspedagogiek HUB), Marc Lacquière (onderwijsspecialist en pedagogisch raadgever), Iman Lechkar (antropologe en docent HUB), Eric van 't Zelfde (schooldirecteur en auteur van Read or Alive, Part 2).

De deugdzame stad volgens: mode-ontwerpster Rachida Aziz (Azira)

#5 HOE REPRESENTATIEF IS ONZE REPRESENTATIEVE DEMOCRATIE? za 17.05.2014 – 20:30 – cc Berchem

Programma:

Lezingen door Eric Corijn prof. em. en directeur Cosmopolis), Nadia Fadil (dr. in de sociologie, KUL), Zihni Özdi (maatschappijhistoricus, Erasmus Universiteit Rotterdam).

De deugdzame stad volgens: schrijver en stand-up comedian Joost Vandecasteele.

Deugdzame Stad is een project van Moussem Nomadisch Kunstencentrum i.s.m. Averroes vzw en deBuren. Voor het uitgebreide programma verwijzen we graag door naar moussem.be

R.I.P. BOOM BOOM POW

In 2010 startte Moussem met een tweemaandelijks urban jongerenevenement dat Boom Boom Pow gedoopt werd. Femke Hintjens werd de grote bezielster van het project. Onder haar coördinatie groeide het project uit tot een vaste waarde binnen de Antwerpse jongerenscène:

‘Toen ik twee jaar geleden begon te werken bij Moussem en de organisatie van *Boom Boom Pow* overnam, had ik het naïeve idee dat het om een leuk succesvol evenement voor jongeren in de stad ging. In realiteit bleek de organisatie niet zonder problemen te verlopen. Er heerste aanvankelijk een agressieve sfeer tijdens het evenement, de jongeren vielen elkaar lastig. In plaats van het project te stoppen of de drempel te verhogen, heb ik er voor gekozen om jongeren daadwerkelijk te betrekken bij het geheel. Ik verhuisde het evenement van ccBerchem naar Kavka om de toegankelijkheid te verhogen. Met de edities die volgden kreeg *Boom Boom Pow*, zonder dat ik het zelf echt besepte, een steeds grotere naam bij de Antwerpse jeugd en kon ik plots rekenen op een enthousiast vrijwilligersteam van 30 jongeren. We hebben ons vrijwilligersteam omgedoopt tot de harde kern van *Boom Boom Pow*. Daarnaast kon ik ook op een team rekenen van mensen uit de hiphopwereld en jeugdzorg, die mee instonden voor de begeleiding en de organisatie van het evenement.

Boom Boom Pow is altijd een evenement geweest met veel ups en downs, het was niet altijd even makkelijk, maar het enthousiasme van jongeren hield ons gaande. We hebben jongeren op alle mogelijke manieren betrokken. Ze mochten mee de artiesten kiezen, kregen zelf kansen om op het podium te staan, vergaderden mee en hielpen ook op de avond zelf. Ze stonden achter de bar, begeleidden de artiesten, filmde de optredens, presenteerden mee en stonden zelfs mee in voor de veiligheid. Eind 2013 kreeg Moussem te horen dat we geen subsidies meer krijgen van de stad Antwerpen, hierdoor zijn er ook geen middelen meer voor *Boom Boom Pow*, een spijtige zaak. Dit heeft vooral invloed op onze vaste kern vrijwilligers.’

We laten hen graag zelf aan het woord, want niemand beter dan zijzelf kunnen uitdrukken wat *Boom Boom Pow* betekende. Femke opteerde ervoor om de roots van ‘onze’ jongeren erbij te vermelden. Niet omdat het ooit heeft uitgemaakt voor ons, maar wel om aan te tonen welke impact *Boom Boom Pow* had op het leren omgaan met diversiteit in onze stad.

Diderick (16 jaar, Angola/Congo): ‘Ik heb *Boom Boom Pow* leren kennen via een goede vriend van me, Young Duggy D, die er moest optreden. Ik was helemaal weg van de sfeer en de crew die daar werkte. Ik wou graag één van hen worden en mee

helpen. Ik was echt trots dat ik aan iets groots als *Boom Boom Pow* kon mee werken, want het is zelfs gekend tot in Nederland. Het leukste aan het hele event is de crew ‘de harde kern’ zelf. Op één of andere manier zijn we echt één team geworden en komen we goed overeen. Het is leuk werken op *Boom Boom Pow* want je leert ook artiesten kennen waarvan je nooit had gedacht dat je er ooit eens mee zou spreken. Het leukste voor mij was toen ik mee mocht hosten met Saïd en Nabil en zelf de rappers van de avond mocht aankondigen, dat was echt leuk en stoer! Verder heb ik echt veel geleerd: hoe je artiesten moet boeken, communiceren met collega’s en een budget nuttig en goed moet gebruiken. *Boom Boom Pow* is uniek omdat het georganiseerd wordt door jongeren zelf. Ze kiezen mee welke artiesten zullen optreden. Femke, Saïd, Biest en de anderen zijn er om ons te begeleiden maar voor de rest ligt het in de handen van de jongeren.’

Issam (18 jaar, Marokko): ‘Ik leerde *Boom Boom Pow* kennen via Saïd van ‘Samen Op Straat Noord’. Hij is daar host en nam ons altijd mee. Wij zijn daar vrijwilligerswerk beginnen doen omdat de sfeer altijd leuk is. Via het vrijwilligerswerk heb ik leren omgaan met mensen die ik niet kende en in groep leren werken. Het is ook handig dat ik het vrijwilligerswerk op mijn cv kon zetten. Ik vind *Boom Boom Pow* het beste jongerenfeest in Antwerpen, omdat ze echt rekening houden met wat jongeren leuk vinden. Dat is jammer genoeg maar bij weinig evenementen het geval. Ik vind het dan ook zeer spijtig dat *Boom Boom Pow* stopt, zeker omdat het jongeren bij elkaar bracht.’

Oumar (15 jaar, Guinee Conakry): ‘Ik kwam in contact met *Boom Boom Pow* via Facebook. Ik meldde me via mail aan als vrijwilliger. Hierdoor deed ik niet alleen mezelf plezier, maar ook anderen, omdat ik mee hielp. Het allerleukste aan *Boom Boom Pow* was dat we met artiesten zoals Broederliefde op de foto mochten en met hen konden spreken na de show. Ik heb er geleerd dat ik andere mensen een plezier kan doen door te helpen en ik heb veel nieuwe mensen leren kennen.’

Kainou (14 jaar, Senegal): ‘Ik heb *Boom Boom Pow* leren kennen via vrienden die er al eens naartoe waren gegaan. Ik wou graag helpen als vrijwilliger omdat ik vind dat je niet altijd iets voor geld moet doen. Soms moet je iets vanuit je hart doen en de dankbaarheid is dan veel waardevoller dan geld. *Boom Boom Pow* is anders dan de meeste evenementen omdat ze echt rekening houden met welke rappers de jeugd wil zien. Het publiek in de zaal is ook heel gemengd. Marokkaan, Belg of Pool, we amuseren ons allemaal als de artiesten optreden. De locatie is goed bereikbaar en de inkom was goedkoop, wat ik super vind, want andere evenementen zijn vaak echt te duur. Ik vind het heel jammer dat *Boom Boom Pow* stopt. Iedereen stond er

klaar voor en we dachten dat er in 2014 nog zeker vier edities gingen komen.'

Liban (19 jaar, Somalië): 'Via 'Samen Op Straat Noord' leerde ik *Boom Boom Pow* kennen. Ik wou mee helpen omdat ik iets wou doen voor de jeugd van Antwerpen. Het mooie aan het evenement vind ik dat het echt van Antwerpen is en in het centrum van de stad plaatsvindt. Daardoor kunnen alle jongeren van alle districten samen feesten. Ik vind het heel jammer dat we 'onze' *Boom Boom Pow* kwijt zijn. Ik vond alles leuk. Vooral de andere vrijwilligers en de rappers die er kwamen optreden.'

Ami (17, Afghanistan): 'Ik leerde *Boom Boom Pow* kennen dankzij mijn oude kennis Femke, die de organisator is. Ik vond het altijd leuk om te helpen bij de organisatie, we leerden daar verantwoordelijkheid dragen. Ik vind het heel erg dat *Boom Boom Pow* stopt want nu kunnen we niet meer met ons team 'de harde kern' samen komen en ons amuseren.'

Zakoe (19, Marokko): 'Ik ging de eerste maal naar *Boom Boom Pow* toen het nog doorging in cc Berchem. Ik heb daar toen zelf opgetreden. Daarna ben ik er als vrijwilliger beginnen werken. Ik wou er helpen omdat ze echt de kans gaven aan jongeren om hun talenten, zoals rappen, te tonen. Daarnaast is het ook een evenement dat jongeren van verschillende culturen aanspreekt. Ik wou mee organiseren omdat het al die 'verschillende groepen' bijeenbrengt. Het leuke bij *Boom Boom Pow* is dat alle buurten van Antwerpen bijeen komen en respect hadden voor elkaar. Ik heb er geleerd om met 'onbekenden' samen te werken en als één team iets te organiseren. *Boom Boom Pow* is anders omdat het jongeren echt een stem geeft waar naar geluisterd wordt.'

Mohammed (19, Marokko): 'Via 'Samen Op Straat' ben ik vrijwilliger geworden bij *Boom Boom Pow*. Ik help graag en de sfeer tussen de vrijwilligers is leuk, daarvoor doe ik het. Via het evenement heb ik andere mensen leren kennen en respecteren. Ik vind het daarom ook jammer dat het nu stopt omdat we nu allemaal terug onze eigen weg opgaan.'

Ilias (19 jaar, Marokko): 'Ik hoorde van *Boom Boom Pow* via NoMoBS en Femke. Ik wou iets nuttigs doen in plaats van op straat rond te hangen. De sfeer, gezelligheid en blije gezichten van mensen die hun idool zien optreden zorgen ervoor dat ik

het graag doe. Op die kleine manier verbeteren we een beetje de maatschappij. We leren elkaar allemaal kennen en onze verantwoordelijkheid op te nemen bij de taken die we krijgen. We gaan *Boom Boom Pow* zeker missen omdat we daar de kans kregen echt mee te helpen.'

Ahmed (19 jaar, Somalië): 'Ik kwam in contact met *Boom Boom Pow* via 'Samen op Straat Noord'. Ik wou meehelpen om de jeugd te steunen en omdat ik het leuk vind om nieuwe mensen te leren kennen. Ik heb hierdoor ook geleerd hoe ik met onbekenden moet omgaan. Ik vind het heel erg dat wij onze *Boom Boom Pow* verliezen en sommigen zelfs hun werk!

Nasir (18 jaar, Marokko): Ik rap zelf. Op *Boom Boom Pow* kreeg ik de kans om een show te geven en ondertussen ben ik er erg aan gehecht geraakt. Ik ben er elke editie bij geweest en vind het goed om door hier te helpen ook iets te doen voor anderen. Ik leerde mensen van andere culturen kennen. De sfeer die er hangt is altijd top. Mijn beste herinnering is toen ik een wedstrijd had gewonnen en daardoor mocht optreden. *Boom Boom Pow* is anders dan andere evenementen, omdat je veel met cultuur te maken krijgt. Je leert andere mensen kennen van verschillende omstreken en leert met elkaar een goede band te creëren. De shows zijn ook altijd leuk, vervelen doe je je niet op *Boom Boom Pow*. Ik vind het heel erg dat het wordt stop gezet omdat ik de jongens waar ik mee vrijwilligde en met wie ik een goede band had nu waarschijnlijk niet meer ga zien. Het is ook erg dat er geen shows meer gaan zijn, er zijn veel jongeren die daar de kans gekregen hebben om eens op het podium te staan.'

Jordy (19 jaar, Kaapverdië) 'Ik heb *Boom Boom Pow* leren kennen via Saïd van 'Samen op Straat' en wou graag vrijwilliger worden. Het is daar altijd leuk met de optredens en de artiesten. Ik denk dat *Boom Boom Pow* het enige evenement is dat zoveel verschillende mensen aantrekt, de laatste tijd kwamen er zelfs mensen uit Brussel en Dendermonde. Ik heb er heel leuke tijden beleefd en vind het daarom erg jammer dat het stopt.'

Moussem Nomadisch Kunstencentrum dankt Femke Hintjens, alle vrijwilligers, artiesten en partners die Boom Boom Pow de afgelopen jaren tot een succes maakten. Op 14 maart organiseren we een allerlaatste editie ter afscheid.

BOOM BOOM POW FINALE

vrijdag 14 maart – 19:30 – KAVKA, Antwerpen

ANTWERPS DNA

DANS DUBBEL

Dansdubbel is een samenwerking van Moussem Nomadisch Kunstencentrum en cc Berchem. Deze internationaal samengestelde avond geeft het publiek de kans om kennis te maken met twee choreografen. Door deze samenwerking geven we de makers ook de kans om elkaar en elkaars werk te leren kennen. Op de tweede Dansdubbel tonen we werk van Meryem Jazouli en het duo Charlotte Vanden Eynde & Dolores Bouckaert.

CHARLOTTE VANDEN EYNDE & DOLORES BOUCKAERT DECEPTIVE BODIES

Actrice/beeldend kunstenaar Dolores Bouckaert en danseres Charlotte Vanden Eynde delen een sterke fascinatie voor het lichaam. In deze voorstelling focussen zij zich op de bedrieglijkheid van het lichaam als expressief medium. De lichamelijke in het werk van Vanden Eynde en de theatraliteit in het werk van Bouckaert komen hier samen in een onderzoek naar de representatie en de perceptie van het lichaam. In een intieme wisselwerking gaan zij op zoek naar een gemeenschappelijke bewegings- en beeldtaal en breken zo elkaars artistieke universum open. Zij nemen hun eigen en elkaars lichaam onder de loep en gaan na hoe de taal van het lichaam geïnterpreteerd, maar ook gemanipuleerd kan worden. Hoe het lichaam vertaalt wat in ons leeft, maar ons tegelijkertijd misleidt, alsof het een eigen leven leidt.

Als voedingsbodem voor hun onderzoek naar de raadselachtige en bedrieglijke taal van het lichaam verdiepten Vanden Eynde en Bouckaert zich in het fenomeen hystérie, met name de esthetisering en theatraleisatie ervan, en hoe deze aandoening zich door middel van suggestie ontwikkelde. Hoewel de symptomen uiterst fysiek waren, kon men ze niet organisch verklaren. De fysieke uitingsvormen waren vaak zeer esthetisch, dansant en theatraal, en ontwikkelden zich tot ware 'choreografieën', die

Foto: Maya Wilsens

onder de noemer van wetenschappelijk onderzoek vol overgave door patiënten voor publiek werden opgevoerd. Naar de waarachtigheid van deze vertoningen is het echter gissen. Wat er zich precies afspeelde in het hoofd en lichaam van deze vrouwen blijft tot op heden ambigu en voor interpretatie vatbaar.

De vraag naar waarachtigheid en manipulatie trekken Bouckaert en Vanden Eynde door naar de context van een theater- of dansvoorstelling. Wat gebeurt er met ons als we op een scène staan? Welke transformatie vindt daar plaats? Hoe bedrieglijk is het theatrale lichaam dat we tonen? Hoe waarachtig, hoe 'echt' kan het zijn, steeds weer balancerend tussen weerloosheid en macht, zowel overgeleverd als schuldig aan allerlei vormen van manipulatie en suggestie?

Deceptive Bodies wordt een fysieke, beeldende én theatrale voorstelling, waarin het ambigue spel van de representatie en de wonderlijke intenties en mogelijkheden van het theatrale lichaam worden afgetast.

Creatie & performance: Charlotte Vanden Eynde & Dolores Bouckaert

Naast haar uitvoerende werk als podiumkunstenaar ontwikkelt Jazouli meer en meer haar verhaal als artistiek leider van Espace Darja in Casablanca (MA).

Espace Darja is een residentieplek voor hedendaagse dansers en choreografen. Het is een plateau dat ruimte biedt aan experiment en uitwisseling. Als werkplaats heeft het een soort laboratorium functie. Niet alleen zijn het dansers en choreografen die er werken maar ook kunstenaars vanuit andere disciplines of zelfs journalisten. Alles vertrekt vanuit het idee om de dans in al zijn facetten te benaderen. Lokale en internationale projecten worden er geïnitieerd en tussentijds getoond. Met de verschillende open ateliers biedt deze vitale plek ook ondersteuning aan de plaatselijke jonge talenten en een nieuwe generatie dansers.

Een fijne draaischijf die de mogelijkheid biedt aan dansers en choreografen om met hun eigen werk uitwisselingen aan te gaan met dat van andere artiesten. Samen met Espace Darja onderzoekt Moussem Nomadisch Kunstencentrum een actievere samenwerking en interessante uitwisseling-mogelijkheden voor de toekomst.

MERYEM JAZOULI CONTESSA

De Marokkaanse danseres/choreografe Meryem Jazouli was de afgelopen jaren meermaals een graag geziene gaste bij Moussem. Ze komt dit voorjaar terug met *Contessa*, haar nieuwe performance. *Contessa* is de naam die werd gegeven aan een van de bekendste heksen uit de Marokkaanse cultuur: Aicha Kandischa. Voor dit werk neemt Jazouli het collectieve angstbeeld van de heks als vertrekpunt. Een sterke soloperformance over het gefantaseerde beeld van de vrouw doorheen de tijd en in de hedendaagse Marokkaanse samenleving.

In *Contessa* komen voorouderlijke tradities, volkse gebruiken en verhalen over vrouwen samen in een echte reis doorheen de Marokkaanse cultuur. Een reis langs een symbolische vrouwelijke wereld: van de vrouw als mysterie tot de vrouw als dierlijk wezen, van de verleidster tot de prostituee... De kunstenares voert ons mee en laat ons kennismaken met diverse figuren die aangrijpend zijn in hun strijd: een Aicha Kandischa die haar blinde terreur ruilt voor de charme van een lome odalisk, een

Hajja Hamdaouia, die haar bravoure laat varen en zich ontpopt tot een klaagvrouw wier melopee nauwelijks hoorbaar is. Meryem Jazouli leent haar lichaam aan al die vrouwen van wie het vaak karikaturale beeld gecreëerd, gekoesterd en uitgedragen wordt door de waan van de mannelijke verbeelding, een beeld waarin ze blijven opgesloten. In de loop van de voorstelling bevrijdt het lichaam van de danseres zich van zijn stereotypen om te komen tot het eigen lichaam, de eigen waarheid, het eigen verhaal. De danseres herstelt haar individualiteit, via de dans maar ook via de stem, die op een subtiële manier de dialoog ondersteunt tussen het afwezige lichaam, de schaduw en haar reële corpus.

*Choreografie en dans: Meryem Jazouli
Tekst: Fatima Mazmouz, Meryem Jazouli
Belichting: Christophe Cardoen
Productie : Espace Darja*

DANSDUBBEL

donderdag 3 april – 20:30 – cc Berchem

VOORJAARSRESIDENTIES

Via onze residenties ondersteunen we het vaak nog kwetsbare werk van jonge makers van wiens kunstpraktijk in volle ontwikkeling is. Ook het komend voorjaar resideren Nacera Belaza en Lotus Eddé Khouri bij Moussem om verder te werken aan hun creaties. Nacera Belaza werkt momenteel aan twee nieuwe producties. Een nieuw duet dat ze samen met haar zus Dalila danst, zal uitkomen op 28 juni op het festival Montpellier Danse. De première van haar groepswork voor de Dans Biennale van Lyon staat gepland op 17 september. Ook in het najaar van 2014 verwachten we de première van de creatie *Tournures* van Lotus Eddé Khouri. Een tussentijdse presentatie van het werk aan de twee producties van Nacera Belaza zal te zien zijn in Monty op 16 mei.

© Julie Vertinden

JONG DANSTALENT: **RADOUAN MRIZIGA**

Moussem Nomadisch Kunstencentrum volgt sinds jaar en dag het werk van jonge makers in uiteenlopende kunstdisciplines. Nieuw talent dat we graag begeleiden tijdens de eerste stappen in het professionele veld, hier te lande en internationaal. Zo ook Radouan Mriziga, een jonge danser/choreograaf die in 2012 afstudeerde bij P.A.R.T.S.

Mriziga werd geboren in 1985 in Marrakech. Op z'n achttiende koos hij resoluut voor een hedendaagse dansopleiding. Hij vervolgde zijn studies in het buitenland. Aanvankelijk in Bordeaux in het Centre Lafaurie Monbadon bij Jacques Garros, later in Tunis in het Centre Méditerranéen de la Danse Contemporaine (CMDC). In 2008 start hij zijn opleiding bij P.A.R.T.S.

Vorig jaar resideerde hij bij Moussem voor een onderzoeksproject, in die periode werkte hij aan zijn eerste eigen creatie *On*. Moussem Nomadisch Kunstencentrum ondersteunt de jonge maker, in co-productie met C-Mine Genk en met de steun

van WP Zimmer, STUK en de Pianofabriek. In november vorig jaar bracht hij een eerste toonmoment tijdens *Takeover* in cc Berchem. Over deze performance zegt hij zelf het volgende:

"In dit solo-onderzoek bevraag ik de hoeveelheid en de aard van de informatie die ik uitwissel met een 'kijker' om een situatie te communiceren, te benadrukken of juist te verwarren. Ik onderzoek hoe een uitvoering of performance balanceert tussen functionaliteit en esthetiek. Ik gebruik dans, theatraliteit, alledaagse bewegingen, geometrische tekeningen, tellingen en geïmproviseerde taken om de zintuiglijke waarneming van de toeschouwer te prikkelen. Gedurende de gehele voorstelling probeer ik de perceptie, ervaring en verwachtingen van de kijker uit te dagen."

Op 8 maart is Radouan Mriziga met *On* te gast in Marrakech voor een tussentijds toonmoment op het Internationale Dansfestival 'On Marche'.

RADOUAN MRIZIGA

zaterdag 8 maart op het Internationale Dansfestival 'On Marche', Marrakech

Moussem Nomadisch Kunstencentrum houdt eraan jaarlijks enkele muzikale grootmeesters uit de Arabische wereld naar België te halen. Wat deze muzikanten delen is een grote openheid voor invloeden uit de diverse werelden waarmee ze in contact komen, via hun roots en via hun omzwervingen. Dit resulteert stevast in ontwapenende ontmoetingen tussen Oost en West. Ook dit voorjaar programmeren we samen met onze partners twee niet te missen concerten.

OMAR BASHIR

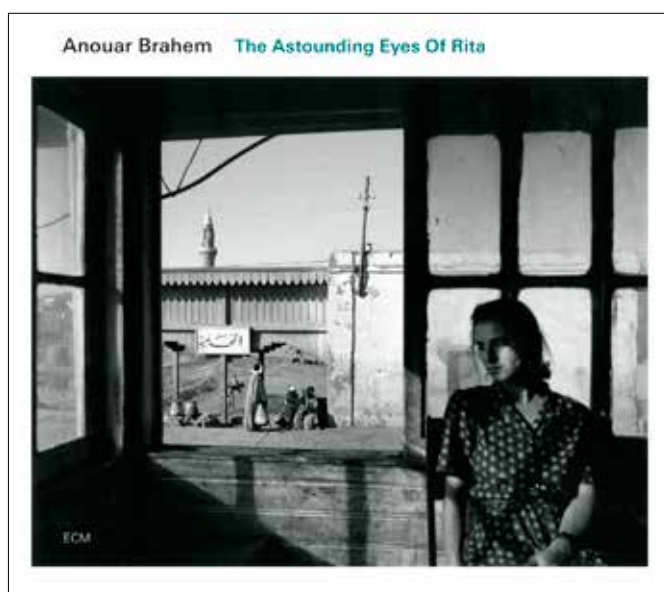
Een eerbetoon op snaren

Musiceren, dat is communiceren – over talen en culturen heen. Hoe dat klinkt? Zoals de rijke klanken van Omar Bashir, bijvoorbeeld. Als Hongaars Irakees treedt hij in de voetsporen van zijn legendarische vader Munir Bashir (1930-1997) door diens zoektocht naar verbanden tussen muziek uit z'n thuisland en die van andere continenten, verder te zetten. Omar Bashir geniet wereldfaam, stond van Egypte tot Canada op de grootste podia en viel met zijn opnamen meermaals in de prijzen. Zijn hoogstpersoonlijke beschermengel is zijn vader Munir Bashir, de wereldberoemde 'koning van de ud'. Decennialang was hij de ambassadeur van het instrument en de leermeester van zijn zoon, die hij vanaf z'n vijfde in het udspeel onderrichtte. Tijdens zijn concert wordt Omar begeleid door twee Hongaarse musici: gitarist Balint Petz en percussionist Adam Hosman. Op het programma staat muziek van Munir Bashir en diens broer Jamil, evenals werken voor ud solo in de geest van Omars veelgeprezen album Taqâsim.

*Omar Bashir, ud, luit & artistieke leiding
Balint Petz, gitaar
Adam Hosman, percussie*

ANOUAR BRAHEM QUARTET

Wees getuige van een huwelijk tussen Oost en West met Anouar Brahem als ceremoniemeester. De Tunesische muzikant brengt de muzikale erfenis van het Oosten samen met de Westerse traditie van jazz en chanson. Zijn muzikale partners Klaus Gasing en Björn Meyer kennen beiden een muzikaliteit die jazz overstijgt. Een dans van donkere, warme geluiden met de afgebakende drums van de Libanese percussionist Khaled Yassine. Hun laatste album, *The Astounding Eyes of Rita*, is opgedragen aan de Palestijnse dichter Mahmoud Darwish.

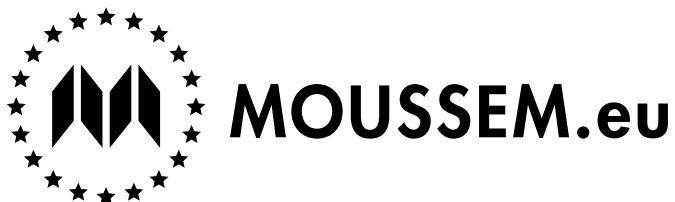
*Anouar Brahem, ud
Klaus Gasing, bas klarinet
Björn Meyer, bas
Khaled Yassine, darbouka, bendir*

OMAR BASHIR

zaterdag 22 maart – 20:00 – BOZAR, Brussel
zondag 23 maart – 15:00 – AMUZ, Antwerpen

ANOUAR BRAHEM QUARTET

vrijdag 28 maart – 20:15 – Flagey, Brussel

"When the first photographs appeared of Iranian artists dealing with the theme of the veil, I had real trouble appreciating their work. Having, myself, a fairly pronounced taste for words and concepts, it seemed to me that objects were being exposed devoid of any critical standards or demands. In fact, no one was speaking of photographs but about the subject of the photographs. The veil. Then the practice of themes related to that of the veil began to multiply. Women artists, European residents, English or French with relations or origins in Muslim territories, started to use the veil as the object and subject of their work. I did not particularly like these works. Only a rare few escaped the usual stereotypes. And this is still the case today. We have witnessed an inflation of propositions. A whole generation of women and men have arrived on the art scene and have started to work on the subject of the 'Arab' body and woman. And we said that they were artists. These artists do not practise criticism, do not write and are often incapable of justifying the form their work takes apart from through biographical accounts or social interest. Sometimes we witness attitudes that wish to come off as virtuous. I once heard an artist say, "my film is on illegal immigrants, on the homeless but I must show this work first in my gallery in Dubai."

Excerpt from ZAHIA RAHMANI's keynote lecture: Do your Arab thing: The Positive effect of the Arab Servitude or the Anthropological Turn in Contemporary Art

In collaboration with its European partners and deBuren, moussem.eu organized the colloquium *l'Arabe de service / Do your arab thing* on Monday 14th of October 2013 in Brussels.

We reflected on the classical Western canon from the perspective of artists with a link to the Arab World living and working in Europe. The field of the arts often gives these artists the floor only when they are reduced to certain stereotypes. Each artist reacts on this in his or her own way. The aim is to renegotiate a dynamic canon with the contribution of these artists making entirely part of our society.

To inspire further reflection moussem.eu made a digital publication with the outcome of the Brussels colloquium. It contains the keynote of Zahia Rahmani (responsible for the program Art and globalisation of the Paris INHA), as well as the conclusions of the different multilingual workshops by Wouter Hillaert, Sabine Frank, Taha Adnan and Gérard Mayen.

You can download this e-publication at www.moussem.eu

MOUSSEM
NOMADISCH
KUNSTENCENTRUM

Driekoningenstraat 126
2600 Berchem, België

T +32 (0)3 286 88 52
F +32 (0)3 286 88 44

info@moussem.be
www.moussem.be

De partners van Moussem Nomadisch Kunstencentrum zijn:

Amuz, Antwerpen Boekenstad, cc Berchem, Federatie van Marokkaanse Verenigingen, Kavka, Monty, t,Arsenaal, De Centrale, BOZAR, deBuren, Espace Magh, Flagey, Vaartkapoen, De Kolonie MT, Kloppend Hert, Cie Nacera Belaza, On Marche dansfestival Marrakech, MO Magazine

Moussem werkt met de steun van:

De Vlaamse Regering, Minister van cultuur, Het Programma Cultuur van de Europese Commissie

Met steun van de
Vlaamse overheid

Cultuur

moussem.eu werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie.

De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.
